

**Înființarea Universității din București
și evoluția ei până la 1918**

P

erioada 1864-1918 a fost o perioadă efervescentă, care a stat sub semnul unor importante prefaceri ce au atins societatea românească pe ansamblu. Este epoca în care învățământul superior dobândește o structură mai bine articulată și conformă cu modelele oferite de instituții de cultură similare din Apus. Peisajul învățământului superior în perioada menționată nu poate fi complet limitând analiza la instituțiile din care au evoluat facultățile Universității bucureștene, deoarece de școli superioare beneficiază și alte sectoare ale învățământului, precum cel muzical, teatral, militar sau teologic. Astfel, departe de a fi redus la instituțiile arondate Universității, învățământul înalt este reprezentat și de Conservatorul de Muzică și Declamațiune, înființat în 1864 cu scopul de a pregăti artiști și pedagogi care aveau să activeze în orchestre, teatre și școli de toate gradele. Conservatorul era prevăzut cu clase de canto și instrumente, precum și de artă dramatică. Corpul profesoral,

restrâns sub aspect numeric, era format din personalități ale domeniului, între care îi menționăm pe Alexandru Flechtenmacher și Matei Millo.

În același an apare *Școala Națională de Belle Arte*, sub conducerea lui Theodor Aman, care oferea cursanților posibilitatea de a se iniția în pictură, desen, sculptură, arhitectură, estetică și istoria artelor. Din cauza dificultăților financiare, avântul primilor ani, când se dezvoltase programa de studiu, a fost anulat, ajungându-se în 1876 la suprimarea unor catedre și la transformarea școlii în instituție secundară.

Învățământul militar este reprezentat în vremea domniei lui Alexandru Ioan Cuza de Școala Militară, responsabilă de formarea ofițerilor, dar și de Școala de Scrimă și Gimnastică, Școala Copiilor de Trupă (care pregătea subofițeri) sau Școala de Arte și Meserii a Armatei (care forma personalul ce asigura asistența tehnică, întreținerea și repararea materialelor armatei).

Li se adaugă în 1871, grație eforturilor lui Carol Davila, un institut medico-militar pentru formarea medicilor necesari armatei.

Prin legea pentru organizarea armatei, din 1868, se prevăd următoarele școli militare: școala de gradul I pentru completarea instrucției primare, școala de gradul II pentru formarea caporalilor și a sergenților, școala fiilor de militari (care pregătea cursanți pentru școala militară și sergenți) și școala pentru formarea ofițerilor de infanterie și cavalerie.

Învățământul teologic înalt a fost ilustrat, până la apariția Facultății de Teologie, de seminarul de grad superior, care avea rolul de a pregăti prelații ce activau la vârful ierarhiei ecleziastice. Funcționând cu opt ani de studiu, seminarul superior pune la dispoziția cursanților o ofertă educațională

variata, care cuprindea: religie, limbile latină, greacă, franceză și română, istorie și geografie, matematică, științe fizico-naturale și agronomie, caligrafie și desen, muzică vocală, medicină populară și igienă etc.

Enunțarea succintă a acestor instituții servește informării în legătură cu diversitatea învățământului superior și cu preocupările oamenilor de cultură pentru acesta.

Deși supuse condiționărilor de ordin financiar, școlile înalte care nu fac parte din Universitate au atras profesori reprezentativi pentru domeniile respective și s-au subordonat tendinței de a se racorda la evoluțiile manifestate de învățământul special occidental.

Înființarea Universității din București

În dorința de organizare a învățământului, cu acordul domnitorului Barbu Știrbei, a fost elaborată o reformă la 17 octombrie 1850, responsabilitatea întocmirii programelor școlare aparținând unei comisii speciale, în componența căreia intrau Petrache Poenaru, Simion Marcovici și Constantin Brăiloiu. Intenția proiectului era de „a forma mai întâi dregători și slujbași publici și îndeobște de a moraliza

pe toți tinerii prin învățături religioase, dându-le și gustul ocupațiilor serioase”. Din proiect se desprinde structura întregului sistem de învățământ, organizat pe trepte (școli primare sau începătoare, școli colegiale sau de al doilea grad și instituții școlare înalte sau științifice ori speciale). Principalul element de evoluție din proiect îl reprezintă intenția de a pune bazele învățământului superior autonom. În acest sens, în cadrul Colegiului Național Sf. Sava au apărut Școala specială de legi (1851), Școala specială de inginerie civilă (1851) și Școala națională de medicină și farmacie (1855).

Instituțiile de învățământ înființate propuneau cursanților o programă de studii destul de variată, la Școala specială de legi, de pildă, predându-se: dreptul roman, dreptul civil special românesc, dreptul comercial, dreptul judecătoresc și procedura, dreptul

penal, dreptul administrativ românesc, istoria dreptului și economia politică, materii care se vor regăsi peste ani în oferta educațională a Facultății de Drept. De remarcat este faptul că școlilor speciale li s-a fixat o structură în acord cu nevoia de specialiști a țării, în acest sens școala de inginerie civilă beneficiind de trei secții destinate pregătirii inginerilor topografi, arhitecților și constructorilor de poduri și șosele.

Înființate cu scopul de a da țării specialiștii necesari și de a elimina din posturile publice persoanele care activau fără certificate de studii care să le ateste competența profesională, școlile nu au confirmat așteptările, din pricina dificultăților întâmpinate (profesori insuficienți, interes limitat în rândul tinerilor, programe școlare și materiale didactice perfectibile). Astfel, nu este surprinzător că rezultatele au fost modeste. Școala de Legi a produs în 1854 primii juriști, în număr de 14, recomandați de Eforia școlilor „spre a fi întrebuințați în funcții judecătorești”. Școala de inginerie a debutat timid, până în 1853 funcționând, pe fondul lipsei cadrelor didactice, doar cu primii doi ani de studiu. În 1851 aici se preda un singur curs de geometrie descriptivă, cel al arhitectului Alexandru Orăscu. Lui i se adaugă un an mai târziu un alt profesor, Emanoil Tillay, pentru desenul topografic. Greutatea de a identifica persoanele calificate pentru predarea disciplinelor prevăzute în programa de studii a impus recurgerea la soluția recrutării profesorilor din rândul proaspeților absolvenți ai școlii, chiar dacă aceștia nu prezentau nicio experiență pedagogică. Este cazul lui Ioan Fălcoianu și al lui Dumitru Petrescu, care, după completarea studiilor prin stagii de perfecționare în străinătate, se alătură corpului didactic.

O nouă etapă în reformarea sistemului de învățământ coincide cu perioada în care temporar conducerea principatului a fost asigurată de caimacamul Alexandru D. Ghica. Reforma avea la bază observațiile lui Gheorghe Costaforu referitoare la sistemul de învățământ al statelor din Centrul și Vestul Europei, cuprinse în tomul intitulat *Studii asupra instrucțiunii publice în unele din statele cele mai înaintate ale Europei*. În viziunea lui Costaforu, cele trei trepte de educație erau: diviziunea elementară, a umanităților și cea superioară. Aceasta din urmă era împărțită în secția literelor și secția științelor (care se bifurca în cursul de matematică și cursul comercial). Cursul special de matematică se preda la gimnaziu cu titlul de inginerie civilă și a constituit fundamentul pentru învățământul de arhitectură și pentru învățământul politehnic superior din București. Derulat de-a lungul a doi ani, cursul special de matematică îngloba în studiul geometriei descriptive, al geodeziei cu aplicații la trigonometrie, topografiei și desenului grafic (în anul I) și al mecanicii, principiile de arhitectură, construcțiile de șosele și poduri, ori pe cele ale desenului topografic (în anul II). Proiectul lui Gheorghe Costaforu a fost aplicat începând cu anul școlar 1858-1859.

Instalarea lui Alexandru Ioan Cuza în fruntea Principatelor Unite și intensificarea modernizării statului român au creat contextul favorabil continuării tentativelor de optimizare a învățământului superior. Direcția a fost trasată chiar de domnitorul care, în mesajul din 6 decembrie 1859 adresat Adunării Deputaților, insista asupra faptului că „o instrucție superioară, cuprinzând facultăți de înaltă însemnătate, ne este

folositoare”, că „pe lângă învățământul literelor, facultățile de științe, de drept, de medicină sunt negreșit trebuincioase, dar starea de astăzi a României și viitorului ei cer numaidecât o facultate de știință economică și administrativă, precum și o facultate de știință agronomică, industrială și comercială”. Planul anunțat de Cuza începe să se concretizeze, pentru aceasta în bugetul din 1860 fiind prevăzute sumele necesare înființării, la 1 septembrie, a Facultății filosofice.

X

Domnitorul Al. I. Cuza
(portret realizat de Carol Popp de Szathmáry)

La 31 august 1863, constatându-se insuficiența cadrelor didactice secundare, Consiliul superior al instrucțiunii publice (organism însărcinat cu administrarea

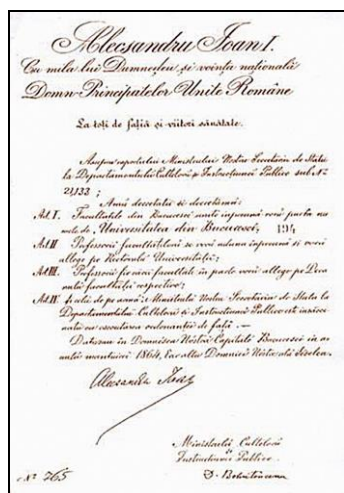
învățământului, care înlocuiește Eforia școlilor în 1862) propune ca soluție înființarea facultăților de litere și de științe. Oficializarea se produce la 12 octombrie, prin decretul domnesc care decide crearea Școlii Superioare de Științe, în vederea formării profesorilor de matematică, fizică și științe naturale care aveau să activeze în școlile secundare.

Tot prin decret domnesc, la 2 noiembrie 1863 era anunțată apariția Școlii superioare de litere, responsabilă cu pregătirea profesorilor de limbi clasice și moderne, de literatură și filosofie, istorie și geografie.

Facultatea de drept (care prin decretul domnesc din 25 noiembrie 1859 devenise instituție independentă), alături de cele două școli superioare, transformate în facultăți de științe și de litere, constituie Universitatea din București, întemeiată prin decretul din 4 iulie 1864.

Acesta era rezultatul demersului din 3 iulie 1864 al lui Dimitrie Bolintineanu, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, unde a înaintat domnitorului un raport unde atenționa că „instrucțiunea publică sub înalta protecție a Măriei Tale, a dobândit în anul din urmă dezvoltarea imperios reclamată de epoca actuală. Rămâne acum, prea Înalte Doamne, ca după modelul celorlalte state civilizate, precum învățământul enciclopedic, cel preparator pentru facultăți, formează o unitate sub numele de gimnaziu, asemenea și învățământul superior, acela din facultăți, să formeze un fel, o unitate, un corp universitar sub numele colectiv de Universitatea din București”¹.

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 522/1864, f. 165.

Decretul de înființare a Universității din București

Decretul nr. 765 avea următorul conținut:

„Alexandru Ioan I, cu mila lui Dumnezeu și Voința Națională, Domn al Principatelor Unite Române, La toți de față și viitori sănătate, Asupra raportului ministrului nostru Secretar de Stat la Departamentul Învățământului Public și al Cultelor sub nr. 21133,

Am decretat și decretăm:

Art. 1. Facultățile din București unite împreună vor purta numele de Universitatea din București.

Art. 2. Profesorii facultăților se vor aduna împreună și vor alege pe rectorul Universității.

Art. 3. Profesorii fiecărei facultăți în parte, vor alege pe decanul facultăți respective.

Art. 4 și cel din urmă. Ministrul nostru Secretar de Stat la Departamentul Învățământului Public și al Cultelor este însărcinat cu executarea ordonanței de față.

Datu-s-au în Domneasca noastră capitală București, în anul mântuirii 1864, iar al domniei noastre al șaselea”².

Universitatea din București devenea astfel ctitorie a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, dar și a lui Dimitrie Bolintineanu, care a făcut toate demersurile pentru întemeierea

ei și ridicarea la rang de facultăți a celor trei școli superioare înființate anterior.

Începuturile nu sunt extraordinare: Facultatea de Drept avea nouă profesori, iar Facultatea de Litere și cea de Științe câte șase. Cele trei facultăți au totalizat în primul an de funcționare, 1864/1865, un număr de 143 studenți, repartizați după cum urmează: 110 la Drept, 16 la Litere și Filosofie și 17 la Științe.

Cadrele didactice care asigurau funcționarea Universității din București erau: Constantin Bosianu, Gheorghe Costaforu, Vasile Boerescu, Paul Vioreanu, Constantin Boerescu, Aristide Pascal, Gheorghe Danielopolu, Alexandru Vericeanu și George Cantilli (la Facultatea de Drept), Alexandru Orăscu, Dumitru Petrescu, Alexe Marin, Carol Ferrerati, Grigore Ștefănescu (la Facultatea de Științe), August Treboniu Laurian, Aaron Florian, Ioan Zalomit, Ullyse de Marsillac, Vasile A. Urechia, Epaminonda Francudi (la Facultatea de Litere și filosofie).

Prezentarea structurii Universității din București nu poate fi completă fără precizarea momentelor în care s-au înființat Facultatea de Medicină și cea de Teologie. Astfel, Facultatea de Medicină s-a deschis în anul 1869, până atunci învățământul medical fiind asigurat de Școala Națională de Medicină și Farmacie, în fruntea căreia se găsea Carol Davila. Școala deschisă de Davila era o școală secundară menită să formeze „ofițeri de sănătate și farmaciști pentru serviciul militar al armatei, al capitalelor și districtelor, precum și veterinari militari”. Completarea pregătirii profesionale, care echivala cu dobândirea

² Ibidem, f. 165-166.

diplomei de doctor în medicină, era realizată de absolvenți la Facultatea de Medicină din Paris.

Facultatea de Medicină și-a început cursurile la 2 noiembrie 1869, având sediul în Palatul Universității. În realitate, aici a funcționat doar decanatul facultății, clinicile și laboratoarele fiind adăpostite la spitale și diverse instituții științifice bucureștene. Pentru activitatea practică era folosit muzeul anatomo-patologic, organizat pe lângă spitalul Colțea în 1869, iar pentru experiențele chimice ale studenților din anul I a fost utilat laboratorul de chimie în 1868.

Necesitatea existenței unui personal farmaceutic consistent din punct de vedere numeric și calitativ s-a făcut simțită ca urmare a epidemiilor și epizootiilor frecvente care se manifestau în capitala principatului și nu numai. Pentru a răspunde acestei nevoi, începând cu anul 1862 au fost organizate în cadrul Școlii Naționale de Medicină cursuri de farmacie, separate de cele de medicină umană și veterinară. Cursurile de farmacie, cu durata de cinci ani, aveau o componentă aplicată considerabilă, în acest scop servind Grădina Botanică³. Un rol important în structurarea învățământului farmaceutic românesc l-a avut Carol Davila, inițiatorul lucrării *Pharmacopeea Română*.

Funcționând ca anexă a Facultății de Medicină, Școala Superioară de Farmacie a dobândit drepturi egale cu aceasta prin legea

învățământului secundar și superior din 1898⁴.

În ceea ce privește Facultatea de Teologie, înființarea sa a presupus repetate tentative, precum cea a lui Vasile Conta, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, autor în 1880 al *Proiectului de lege asupra Instrucțiunii Publice și Private*, unde se prevedea și apariția acestei instituții. Proiectul nu s-a fost aplicat, dar a stârnit reacția episcopului Ghenadie Petrescu al Argeșului, care a propus Sfântului Sinod, în ședința din 6 noiembrie 1880, să adreseze ministrului de resort rugămintea deschiderii la București a Facultății de Teologie.

Episcopul s-a gândit la câteva nume de prestigiu care ar fi putut forma corpul didactic al noii facultăți și, pentru a contracara un posibil refuz din partea autorităților ministeriale pe marginea insuficienței banilor, a propus sinodalilor să cedeze jumătate din propriile salarii. Soluția nu a fost considerată potrivită de către membrii Sinodului, cu atât mai mult cu cât Biserica încă se resimțea după secularizarea averilor mănăstirești. O altă încercare de fondare i-a aparținut lui Vasile A. Urechia, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, în timpul căruia a fost publicat, în „Monitorul Oficial” din 1 noiembrie 1881, *Proiectul de lege pentru înființarea unei Facultăți de Teologie*.

---

³ Fondată în 1860 de Carol Davila, a fost amenajată de botanistul Ulrich Hoffman, atingând în scurt timp standardele europene. În anul 1866 conducerea a revenit lui Dimitrie Grecescu, care la numai un deceniu de la înființarea grădinii publice primul catalog de plante ce cuprindea 3.700 specii cultivate în aer liber și în sere. În 1874, Grădina Botanică a fost mutată pe terenul palatului Vasile Suțu, situat în fața Universității. Este perioada în care conducerea a fost asigurată de Dimitrie Brândză, botanist care depune eforturi deosebite pentru a obține un teren adecvat pentru reamenajarea acestei instituții, astfel încât în 1884 Grădina Botanică începea să se dezvolte pe actualul său amplasament (17,5 ha).

⁴ Anghel Manolache, Gheorghe Pârnuță, *Istoria învățământului din România*, vol. II (1821-1918), București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1993, pp. 284, 286.

Proiectul nu s-a materializat, dar l-a determinat pe mitropolitul Calinic Miclescu să ia în considerare eșecul tuturor încercărilor de întemeiere a unei Facultăți de Teologie și să forțeze deschiderea cursurilor prin convocarea unor profesori dispuși să predea gratuit. Apelul, adresat la 10 octombrie 1881 arhierilor Inochentie Moisiu Ploieșteanu, Silvestru Bălănescu Piteșteanu și Calistrat Orleanu Bârlădeanu, precum și arhimandritului Ghenadie Enăceanu și doctorilor în filosofie Nicolae Nitzulescu, Gheorghe Zotu și Barbu Constantinescu, era formulat în termenii: „În dorința ce avem de a se reîncepe la noi Facultatea Teologică, a cărei necesitate s-a simțit și se simte așa de mult, și în vederea că deocamdată guvernul n-a prevăzut mijloacele necesare, noi ne-am propus a face un apel călduros la mai multe persoane competente, să se ofere a preda pentru acest an câte un obiect din studiul teologic gratis, crezând că astfel vom grăbi realizarea scopului dorit”. Inaugurarea oficială a cursurilor a avut loc la 12 noiembrie 1881, în sălile Facultății de Litere și ale Facultății de Științe, eliberate în acest sens între orele 16-19. La cursurile ținute de șapte profesori asistau 50 de tineri (43 de studenți și șapte auditori). Primul decan a fost Barbu Constantinescu, succedat în 1882 de arhierul Silvestru Bălănescu Piteșteanu. Începuturile Facultății de Teologie sunt vitrege: facultatea funcționează fără o bază legală, fără salarii pentru profesori și burse pentru studenți, fără diplome recunoscute, fără local propriu. Consecința imediată a fost abandonarea cursurilor de către studenți, ceea ce coincide cu închiderea facultății. Situația tinde să se remedieze în 1884, când Ministerul Cultelor

și Instrucțiunii Publice alocă 15.000 de lei în buget pentru înființarea Facultății de Teologie pe lângă Universitatea din București, solicitând Sfântului Sinod să comunice numărul catedrelor, precum și modul de remunerare a profesorilor și de asigurare a suplinitorilor. Strădaniile de recunoaștere prin lege a instituției s-au materializat abia în vremea ministeriatului lui Titu Maiorescu, când, la 3/15 iulie 1890, a fost publicată Legea privind Facultatea de Teologie din București, al cărei text era următorul:

„Articol unic. Pe lângă cele patru Facultăți, prevăzute prin art. 249 din Legea Instrucțiunii Publice, se recunoaște ca făcând parte din Universitatea din București și Facultatea de Teologie, având aceleași drepturi și prerogative ca și celelalte facultăți și supusă la aceleași îndatoriri”⁵.

Câteva menționări se impun în legătură cu cadrul în care se desfășura activitatea didactică în învățământul universitar. Cele dintâi demersuri legate de construirea unei clădiri rezervate treptei superioare s-au produs în timpul cămăcămiei lui Alexandru D. Ghica, care a aprobat, la 10 septembrie 1857, planul de înființare a unei Academii, după proiectul lui Alexandru Orăscu. Acesta, pentru a satisface nerăbdarea caimacului, a obținut concursul arhitecților Johann Schlatter și Carol Benesch la întocmirea planurilor.

La 10 septembrie 1857 era emis ofișul pentru începerea lucrărilor la Palatul Academiei de la Sf. Sava, cum era denumită clădirea devenită ulterior Universitatea din București. Punerea în practică a proiectului presupunea

---

⁵ Adrian Gabor, Mihai Săsăujan, Daniel Benga, Ionuț-Alexandru Tudorie, *Istoricul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” a Universității din București (1881-2013)*, București, Ed. Basilica, 2013, pp. 21-28.

demolarea localului în care funcționase Școala de la Sf. Sava, etapă parcursă rapid, astfel că la 10 octombrie s-au putut organiza festivitățile punerii pietrei de temelie a palatului Universității. Șerban Orăscu, nepotul arhitectului, descrie ceremonia astfel:

„După cuvântul lui Costaforu, în timp ce cimentul era preparat, Alexandru Ghica, încins cu un șorț de piele peste redingotă, se apropie de groapa fundației, luă cimentul cu mistria, așează prima cărămidă și o bătu cu ciocanul în cele patru colțuri. După dânsul urmară, ridicând câte o cărămidă, comisarii celor șapte Mari Puteri sosiți în București din însărcinarea Congresului de la Paris, precum și notabilii vremii”.

Arhitectul Al. Orăscu, realizatorul proiectului de construire a Palatului Universității

Cu acest prilej, a fost bătută și o medalie comemorativă cu legenda „Academia Română din București” și „Triumful științelor”⁶.

Ridicarea clădirii s-a derulat de-a lungul câtorva ani, edificiul fiind dat în folosință la 14 decembrie 1869, dar curând clădirea a avut nevoie de o serie de reparații, din cauza executării defectuoase a lucrărilor. Pe 31 ianuarie 1864 o comisie formată din specialiști a cercetat localul și a întocmit un raport în care se arăta că:

1. Zidurile sunt solide, după cum se observă din părțile încă netencuite, doar la arcadele de deasupra ușilor se văd unele crăpături ce nu afectează însă soliditatea clădirii.
2. Tencuielile pereților și mai ales ale plafoanelor sunt rău executate, materialele au fost bune, dar neîngrijit și în grabă lucrate, cu nisipul necernut, cu șipci prea late pentru plafoane.
3. Grinzile plafoanelor sunt subțiri în raport cu lungimea și prea distanțate între ele. Sunt de brad plutit, expuse alternativ la umiditate și uscăciune înainte de a fi întrebuințate la construcție și cariate, iar la capete putrede.
4. Dușumelele sunt din scânduri de brad prea înguste și ondulate.
5. Învelișul e construit fără artă și calcul. Lemnăria pare cariată. Îmbinările lemnului nu corespund regulilor de construcție, iar fierul acoperișului e pe alocuri prost lucrat, lăsând pătrunderea ploii și a zăpezii.
6. Scările sunt slabe că abia ar satisface o casă particulară, nu un edificiu cu mari frecvențări, mai cu seamă la cazuri de solemnități. Cele două scări de lemn ale aripilor se reazimă pe grinzi cariate și oscilează la zguduirea unui singur individ. Concluzia: Imposibilitatea de a putea utiliza acest edificiu în starea în care se găsește. Soluția: arhitectul A. Constantinescu este însărcinat cu întocmirea unui proiect detaliat legat de repararea și consolidarea edificiului”⁷.

⁶ Alexandru Balaci, Ioan Ionașcu, *Universitatea din București. 1864-1964*, București, Întreprinderea poligrafică „Arta grafică”, 1964, pp. 22-23 (această lucrare a servit în mod repetat la informare pe marginea perioadei cercetate).

⁷ Ioan Ionașcu, *Condițiile edificării Palatului Academiei din București în anii 1857-1864*, în „Materiale de istorie și muzeografie”, București, 1978, p. 117.

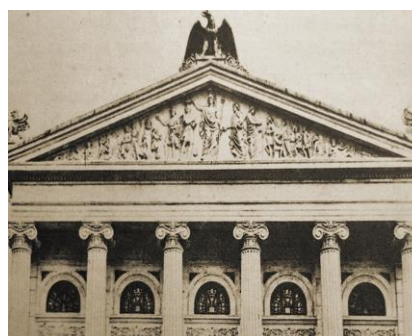
Palatul Universității în prima sa variantă

În anul 1866, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, C.A. Rosetti, a instituit o comisie pentru a cerceta starea clădirii Universității, comisie care a ajuns și ea la concluzia că localul era necorespunzător. Departe de a se încheia subiectul, problema a fost dezbătută și în anul următor, când rectorul Gheorghe Costaforu a subliniat atitudinea de nepăsare a guvernelor față de Universitate și a criticat raportul comisiei însărcinate cu cercetarea clădirii Universității, afirmând că: „Universitatea din București era cel mai frumos monument al țării și dispunea de 38 de săli de studiu, un amfiteatru pentru chimie și o sală mare de festivități”.

Susținut de o serie de oameni politici precum Constantin A. Rosetti, Mihail Kogălniceanu, Vasile Boerescu, Petru Grădișteanu, rectorul Gheorghe Costaforu a înaintat o cerere Adunării Deputaților prin care solicita aprobarea a 300.000 lei pentru

terminarea lucrărilor, în loc de 100.000 lei, sumă care fusese prevăzută în bugetul Ministerului Cultelor.

Clădirea proiectată de Alexandru Orăscu era realizată în stil neoclasic, cu sculpturi, basoreliefuluri și un splendid fronton în piatră de Rusciuc, elemente realizate de sculptorul Karl Stork⁸.

Frontonul Universității

⁸ Partea centrală a clădirii a suferit distrugerii serioase la bombardamentele din 1944, dar a fost refăcută respectându-se cât mai mult vechea construcție și a fost inaugurată în 1970, adăpostind în prezent Facultatea de Istorie din București, Facultatea de Informatică, Facultatea de Litere, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Facultatea de Geografie, Facultatea de Administrație și Afaceri.

Până la jumătatea secolului al XX-lea, informarea și documentarea studenților s-a realizat în cadrul bibliotecilor seminariilor, catedrelor și institutelor atașate Universității, postul de custode de bibliotecă fiind ocupat chiar de studenții care aveau dificultăți financiare. Curând după fondarea Universității din București, August Treboniu Laurian a înființat în 1867 o bibliotecă universitară generală, care a avut o existență efemeră. Între biblioteci merită a fi menționată cea apărută în 1873 în cadrul Facultății de Drept, în urma donațiilor lui Alexandru Lahovary și Gheorghe Costaforu. Asemenea inițiative s-au înmulțit, așa încât la finele veacului al XIX-lea Universitatea dispunea de zeci de biblioteci.

În 1892 Ioan Bogdan fondează seminarul de slavistică, cărui îi donează numeroase volume, exemplu imitat în același an de Alexandru Vitzu, care pune bazele bibliotecii Institutului de Fiziologie Animală, iar în

1893 de către D. Voinov, întemeietorul bibliotecii laboratorului de morfologie animală. Biblioteci existau și la nivelul facultăților. De pildă, la Facultatea de Drept, biblioteca a fost organizată din inițiativa lui Valeriu Urseanu, decan între 1904-1909 și 1912-1914, prin donațiile profesorilor de aici: Constantin Dissescu (2000 de volume), Toma Stelian (4000 de volume), Petre Missir (1000 de volume), Mircea Djuvara (1000 de volume). Între 1907-1908 apare biblioteca Facultății de Litere și Filosofie, iar în anul 1911 cea a Facultății de Medicină.

Cea mai importantă bibliotecă pentru viața universitară bucureșteană a fost Fundația universitară Carol I, întemeiată în 1891 cu ocazia jubileului de 25 de ani de domnie a lui Carol I, din dorința regelui „de a înființa un așezământ spre binele tinerimii universitare de la toate facultățile din țară, înzestrat cu o bibliotecă totdeauna deschisă”.

Fundația Universitară „Carol I”

Localul Fundației, construit între 1891-1893 după proiectul arhitectului francez Paul Gottereau (autor al Palatului Casei de Depuneri, Consemnațiuni și Economii și al vechiului Palat Regal), a fost inaugurat în martie 1895, moment din care instituția a început să funcționeze. Din cauza spațiului limitat, în 1914 au fost ridicate unele anexe. De la acea dată edificiul se va impune drept unul dintre remarcabilele repere edilitare ale Bucureștiului. Inițial, biblioteca dispunea de un fond de carte modest, care nu depășea 3400 de volume, fond extins masiv prin achiziții, schimburi și donații. Între donatori se impune amintirea lui: Titu Maiorescu, Ioan Bogdan, Nicolae Iorga, Constantin Balmuș, Ermil Pangrati, Ioan Cantacuzino, Aram Frenkian, Andrei Popovici-Bâznoșanu, Gheorghe Țițeica, Gheorghe Vrânceanu, Ludovic Mrazek, P.P. Panaitescu. Începând

cu anul 1899, director al așezământului a fost desemnat Alexandru Tzigara-Samurcaș, care a contribuit esențial la ameliorarea activității Fundației, biblioteca fiind organizată potrivit normelor occidentale. Spre ilustrare, precizăm că în 1914 la biblioteca Fundației a fost introdusă pentru prima dată în România clasificarea zecimală universală, după normele stabilite în 1895 la Bruxelles. Cu un amfiteatru de peste 500 locuri, cu patru săli de lectură și depozite, biblioteca a dobândit în preajma primului război mondial o organizare și o dotare de nivel european, devenind un adevărat forum dedicat studiului și cercetării.

Fundația universitară era mai mult decât o bibliotecă, donațiile financiare ale regelui Carol I servind la sprijinirea, sub forma burselor, a numeroși studenți, precum și la tipărirea lucrărilor de diplomă și doctorat valoroase⁹.

Conducerea Universității din București

Potrivit legii instrucțiunii publice din 1864, administrația Universității era asigurată de rector, ajutat în rezolvarea problemelor de Consiliul universitar. Consiliul universitar avea un rol decisiv în desemnarea rectorului, din rândul corpului didactic fiind alese trei persoane al căror nume era transmis ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, care numea rectorul prin decret domnesc. Condițiile pe care rectorul trebuia să le

îndeplinească erau: cetățenie română, vârsta de minim 40 de ani, vechime ca profesor de cel puțin opt ani. Mandatul era de patru ani, cu posibilitatea realegerii. În responsabilitatea rectorului cădeau: supravegherea legilor și a regulamentelor referitoare la învățământul universitar, inspectarea facultăților, asistarea la cursuri, observarea activității profesorilor și a studenților, informarea ministrului în legătură cu abaterile constatate. Tot rectorul

---

⁹ Ovidiu Bozgan, *Universitatea din București. 1864-1990*, București, Ed. Universității din București, 1990, pp. 12-13 (această lucrare a servit în mod repetat la informare pe marginea perioadei cercetate).

era acela care gestiona activitatea muzeelor și a bibliotecilor arondate Universității, iar la finele fiecărui an școlar înainta ministrului de resort un raport despre situația generală a instituției. Președinte al consiliului universitar, rectorul avea dreptul de a-l convoca la apariția unor chestiuni care își așteptau aprobarea sau soluționarea.

În intervalul 1864-1918, conducerea Universității din București a revenit unor prestigioși oameni de știință și cultură.

Primul rector, Gheorghe Costaforu (1864-1871), doctor în drept la Sorbona, cu experiență universitară în Saxonia și Austria,

a realizat un studiu asupra sistemelor europene de educație contemporană, prezentat lui Alexandru Dimitrie Ghica, caimacamul Țării Românești. Studiul respectiv a fixat reperatele în funcție de care s-a început organizarea învățământului superior românesc potrivit unor principii moderne. Gheorghe Costaforu s-a implicat în construirea localului Universității, convingându-l pe caimacamul Alexandru Dimitrie Ghica să pună piatra de fundație a clădirii, și a solicitat în 1867 Adunării Deputaților 300.000 de lei pentru finalizarea edificiului.

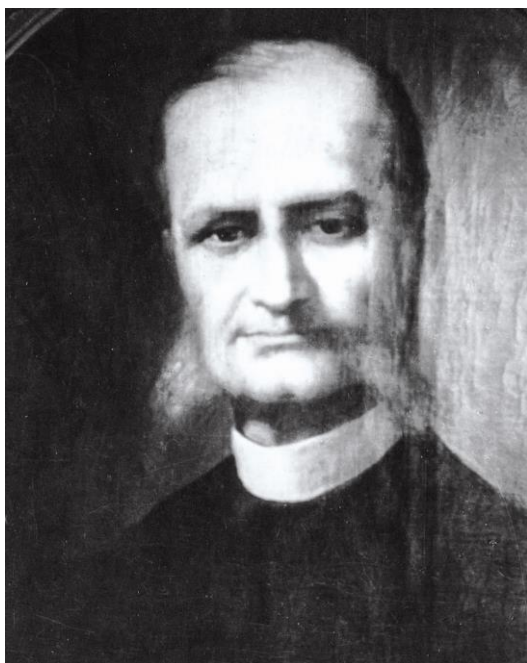
Gh. Costaforu,
rector al Universității în perioada 1864-1871

Vasile Boerescu,
rector în 1871

Vasile Boerescu, al doilea rector (1871), s-a remarcat în principal prin contribuția la elaborarea legii instrucțiunii publice din 1864.

O prezență mai consistentă în fruntea Universității a avut-o profesorul de filosofie Ion Zalomit (1871-1885), al cărui mandat nu a fost lipsit de realizări, între care amintim câteva, și anume: în 1874 s-a înființat Școala de aplicație de pe lângă Facultatea de Științe; în 1880 a apărut Școala Normală Superioară; s-a deschis Facultatea de Teologie; au fost create noi catedre.

Ioan Zalomit, rector în perioada 1871-1885

Conștient de dificultățile materiale care decurgeau din supraaglomerarea localului Universității, Zalomit a făcut demersuri pentru mutarea Senatului și a Societății oamenilor de bele-arte, prin aceasta mai multe săli fiind destinate cursurilor.

În legătură cu Școala Normală Superioară se impun câteva precizări, și după cum urmează: Școala Normală Superioară, care a funcționat cu două secțiuni (științe și litere), a fost înlocuită prin legea din 1898 cu Seminarul Pedagogic Universitar, dar ambele instituții, anexe ale Universității, sunt importante datorită faptului că au oferit studenților de la facultățile de filosofie și litere și de științe pregătirea pedagogică necesară viitorilor profesori secundari. Sub conducerea lui Alexandru Odobescu, stabilimentul a angajat conferențieri și repetitori pentru lucrări complementare și pentru deprinderea conversației în limbi străine, profesori de desen, vioară, flaut, scrimă și dans, prin aceasta fiind „șlefuiți” cursanții care, de regulă, proveneau din medii sociale inferioare¹⁰.

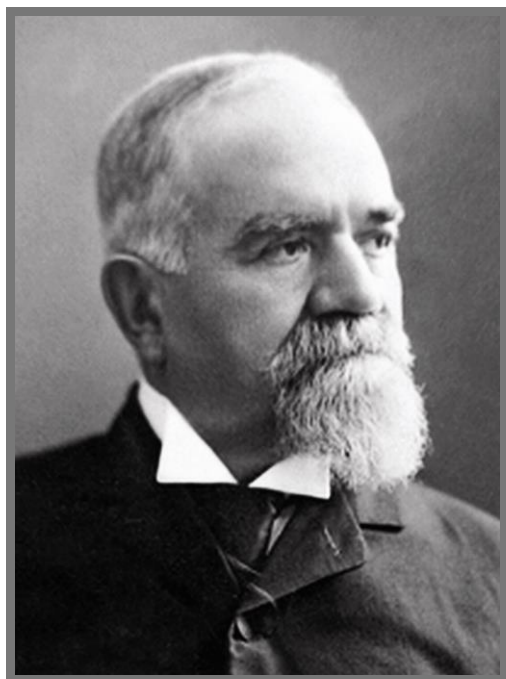
Lui Ioan Zalomit îi urmează ca rector între 1885 și 1892 arhitectul Alexandru Orăscu, cel care proiectase planul pentru localul Universității, primul președinte al Societății Arhitecților Români (1891-1894), președinte al Ligii Culturale (1890-1892) și realizatorul în 1893 al unui plan de sistematizare a Bucureștiului. Ca și predecesorul său, a fost interesat de dezvoltarea facultăților care au dobândit noi catedre și secții.

---

¹⁰ Lucian Nastasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate. 1864-1944*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2006, p. 22.

Alexandru Hristea Orăscu, rector în perioada 1885-1892

Titu Maiorescu,
rector în perioada 1892-1897

Anuarul Universității din București

Titu Maiorescu a deținut calitatea de rector în intervalul 1892-1897, când a început editarea „Anuarului Universității din București” și a fost întocmit un regulament comun pentru Facultățile de Litere și Filosofie din București și Iași.

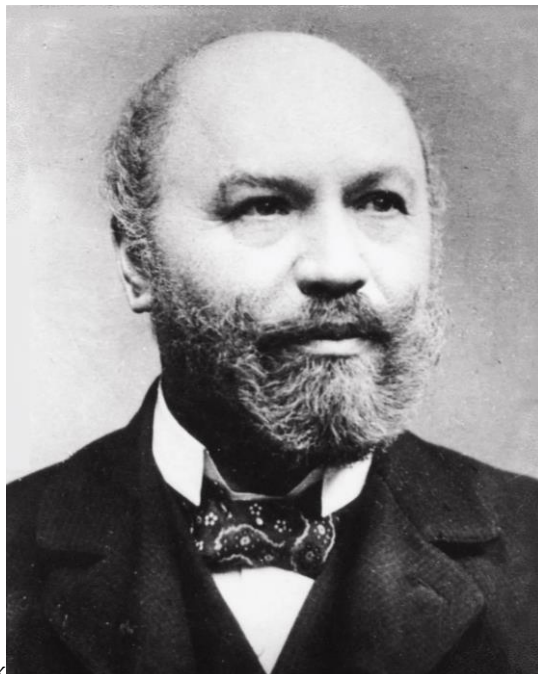
Următorul rector a fost geologul Grigore Ștefănescu care, împreună cu Grigore Cobălcescu este întemeietorul școlii române de științele pământului (geologie, mineralogie, paleontologie). Grigore Ștefănescu a organizat și condus Biroul Geologic, înființat în 1882 la inițiativa sa, cu scopul de a alcătui harta geologică a României. În timpul peregrinărilor geologice a descoperit rămășițe de faună și floră fosile din perioadele mezozoic și terțiar, care au făcut obiectul unor lucrări cunoscute. De numele său se leagă înființarea și dezvoltarea Muzeului de Geologie.

Grigore Ștefănescu, rector în perioada 1897-1898

Muzeul de Geologie

Constantin Dimitrescu-Iași, rector în perioada 1898-1911

Pentru perioada 1898-1911 în fruntea Universității s-a aflat sociologul Constantin Dimitrescu-Iași, un apropiat al lui Spiru Haret, în timpul căruia se reorganizează învățământul superior conform legii din 1898. Pe lângă calitatea de profesor, a îndeplinit și funcțiile de director al Școlii Normale Superioare din Iași, inspector școlar al învățământului, director al Bibliotecii Centrale de Stat din București, președinte al Consiliului Permanent în Ministerul Instrucțiunii, director al Seminarului pedagogic universitar din București, între anii 1898-1920, din această postură editându-i și „Buletinul”. A înființat „Revista pedagogică”, la care au colaborat Nicolae Iorga, Vasile A. Urechea, Alexandru Odobescu și Petre Dulfu, dar și „Revista de filosofie și pedagogie”. Tot în

timpul mandatului său de rector se deschide Observatorul astronomic.

În intervalul 1911-1915 rectori au fost Ermil Pangrați (ianuarie-aprilie 1912), Ioan Bogdan (iulie 1912) și Thoma Ionescu (noiembrie 1912-noiembrie 1915). Acesta din urmă s-a remarcat ca întemeietor al școlii românești de anatomie și de chirurgie. A colaborat la redactarea marelui tratat de anatomie sub redacția lui P.J. Poirier, aducând contribuții la topografia etajului abdominal prin descrierea unor structuri anatomice care-i poartă numele. A dezvoltat și pus la punct numeroase tehnici și instrumente chirurgicale. Thoma Ionescu a fondat „Archives des Sciences Médicales” (1896), „Revista de Chirurgie” (1897) și Societatea Română de Chirurgie (1897).

Ermil Pangrati

Ioan Bogdan

Thomas Ionescu

Ermil Pangrati, profesor la Facultatea de Științe din București în specialitatea geometrie descriptivă, a militat pentru înființarea Școlii superioare de Arhitectură în 1904 ca instituție independentă, fiindu-i și cel dintâi director. Interesat de ameliorarea învățământului superior, a contribuit cu numeroase studii bine documentate la „Revista generală a învățământului”.

În perioada indicată au debutat lucrările pentru mărirea localului Universității și a continuat înființarea de catedre.

Pe lângă priceperea managerială, se impune a fi amintită și calitatea profesională a rectorilor. Ioan Bogdan, de pildă, specialist în filologia slavo-română, cum el însuși s-a catalogat, a fost constant preocupat de publicarea izvoarelor istorice (Letopisețul

de la Bistrița, Letopisețul de la Putna, Letopisețele lui Macarie, Eftimie și Acarie, documente tipărite în colecția Hurmuzachi etc.). Întemeietor al slavisticii științifice la noi, I. Bogdan a fost cel dintâi istoric care s-a ocupat temeinic de studierea instituțiilor vechi românești în toate spațiile locuite de români (Moldova, Țara Românească, Transilvania, Serbia, Galiția). Calitățile sale, „obiectivitatea științifică, seninătatea desăvârșită și metoda critică severă”, s-au reflectat în munca și scrierile sale.

Ion Athanasiu, rector în perioada 1915-1920 x

Între 1915-1920 rector a fost Ioan Athanasiu, întemeietorul Școlii de Fiziologie din cadrul Facultății de Științe și susținătorul organizării Institutului de Fiziologie și Morfologie.

Între realizările sale profesionale mai poate fi menționată înființarea în anul 1907 a „Reuniunii biologice” din București, proiect la care au participat Ioan Cantacuzino, Gheorghe Marinescu și Victor Babeș. Totodată, a militat pentru organizarea Institutului Superior în Domeniul Educației Fizice și a publicat articole privind educația fizică. Membru corespondent al Academiei Române din anul 1911, Ioan Athanasiu a fost unul dintre fondatorii fiziologiei animale românești și al fiziologiei muncii.

În afara unor cercetări și realizări de valoare mondială, cum ar fi ergograful cu bile, galvanometrul lui Athanasiu, care diferențiază curenții bioelectrici musculari de cei nervoși (1922-1924), electromiografia globală, el a înființat revista „Annales de biologie”. A elaborat împreună cu Dimitrie Voinov planul actualei clădiri a Facultății de Biologie din București. Mobilizat în timpul primului război mondial, nu și-a mai putut exercita funcția în mod efectiv, responsabilitatea conservării zestrei materiale a Universității revenindu-i prorectorului Ioan Bogdan, în condițiile dificile ale ocupării localului de către ofițerii germani.

Alături de rector, Consiliul universitar reprezintă o componentă importantă în conducerea și administrarea Universității. Acesta putea funcționa în două variante: restrânsă, formând Consiliul special, în care se regăseau doar decanii facultăților și extinsă, cuprinzând toți profesorii superiori ai Universității, care constituiau Consiliul general. Drept de vot aveau în consiliu doar profesorii definitivii, cei provizorii având numai rol consultativ. Nicio măsură legată de administrarea Universității, de ordine, disciplină sau instrucție nu putea fi aplicată

în lipsa avizului Consiliului universitar. De asemenea, Consiliul are dreptul de a propune ministrului modificări în organizarea învățământului superior, iar hotărârile regulamentare ale Consiliului universitar dobândesc caracter obligatoriu numai după aprobarea ministrului.

Fiecare facultate avea în fruntea sa un decan numit prin decret domnesc la recomandarea ministrului, care ținea cont de sugestiile profesorilor din instituția respectivă. Condițiile de eligibilitate erau: cetățenia română, vârsta minimă de 30 de ani, calitatea de profesor definitiv. Durata mandatului era de 3 ani, cu posibilitate de reînnoire. Reprezentant al instituției de învățământ superior, decanul era responsabil de: respectarea legilor și a regulamentului facultății, fixarea examenelor și constituirea comisiilor de evaluare, supravegherea lucrărilor de cancelarie și rezolvarea corespondenței cu ministerul. Se adăugau sarcinile următoare: convocarea consiliului profesoral, informarea ministerului în legătură cu abaterile de la nivelul facultății, aplicarea pedepselor disciplinare. În vederea sprijinirii decanului în luarea deciziilor și achitarea de numeroase sarcini exista Consiliul facultății, răspunzător de întocmirea planului de învățământ, de aprobarea programei pentru fiecare curs predat în acea instituție, de aplicarea dispozițiilor regulamentare și elaborarea raportului anual de activitate al facultății care era înaintat rectorului¹¹.

Facultățile și Universitatea erau subordonate Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, așadar puterii politice, prin faptul că

decanii și rectorii erau confirmați prin decret domnesc. Se poate afirma că, date fiind dependența bugetară și maniera de alegere și numire a organelor de conducere, era lezată autonomia universitară.

Prin legea asupra învățământului secundar și superior din 1898 se produc unele modificări în privința administrației Universității. De pildă, mandatul rectorului este redus la trei ani, iar cel al decanului la doi ani. Atât rectorul, cât și decanul, puteau fi revocați prin decret regal, în baza unui raport ministerial solid argumentat. O inovație o constituie apariția Senatului universitar compus din rector, decani și câte un membru ales de cadrele didactice ale fiecărei facultăți din rândul profesorilor. Membrii Senatului primeau un mandat de doi ani cu posibilitatea de realegere. Atribuțiile Senatului constau în administrarea averii Universității, întocmirea bugetului acesteia, pronunțarea în chestiunile de disciplină în care erau implicați studenții, analizarea rapoartelor decanilor și întocmirea raportului general înaintat Ministerului. Și responsabilitățile Consiliului universitar se modificau, el fiind consultat asupra problemelor de interes general de la nivelul Universității, votând bugetul Universității și ascultând raportul Senatului asupra administrării averii Universității. Aceleași prevederi s-au păstrat și în legile asupra învățământului secundar și superior din 1900 și 1912.

---

¹¹ *Antologia legilor învățământului din România*, București, Institutul de Științe ale Educației, 2004, pp. 41-42 (această lucrare a servit în mod repetat la informare pe marginea perioadei cercetate).

Evoluția programelor de studii

Studiile propuse de facultățile care compuneau Universitatea din București au fost organizate în baza legilor școlare care cuprindeau referiri la învățământul superior începând cu 1864 și a regulamentelor proprii fiecărei instituții.

La Facultatea de Drept oferta de cursuri pentru anul 1865-1866 se prezenta astfel:

- Anul I: drept roman și drept civil roman;
- Anul II: drept roman, drept civil roman, drept penal și procedură penală și civilă;
- Anul III: drept civil roman, drept comercial, drept public și administrativ și economie politică.

Potrivit regulamentului facultății din 1866, durata studiilor a rămas de trei ani, structură care a rezistat până în anul 1918. Prin regulamentele ulterioare, programa de studii s-a diversificat odată cu includerea cursurilor de organizarea statului și finanțe în 1874-1876, drept internațional (1890), științe financiare și statistice, legislație comparată și drept maritim (1897), istoria dreptului public și drept bizantin (1910). În urma aplicării legii din 1912, numărul catedrelor s-a mărit, astfel încât Facultatea de Drept funcționa cu următoarele catedre: drept civil, drept comercial cu procedura sa, drept constituțional și administrativ, drept natural și internațional public, drept penal cu procedura sa, drept roman, economie politică, finanțe și statistică, drept public și privat, procedura dreptului civil.

Cum din 1907 Facultatea de Drept a dobândit dreptul de a acorda titlul de doctor, unele modificări erau necesare pentru a susține noul program de studii. Astfel, au fost introduse cursuri destinate doctoranzilor. Mai concret, doctoratul avea șase cursuri: drept roman, drept civil, istoria dreptului public și privat, economia politică și execuția civilă. În preajma primului război mondial cursurile pentru doctoranzi sporesc la șapte (drept administrativ, drept civil, două cursuri de drept internațional privat, drept comercial, drept roman, enciclopedia dreptului).

În anul 1916 a fost întocmit un proiect de reorganizare a facultății, a cărui aplicare a fost amânată de complicarea situației interne pe fondul ocupației germane. Cu toate acestea, proiectul nu este lipsit de interes, deoarece reflectă viziunea organizatorică a juriștilor vremii. Principala schimbare consta în extinderea perioadei studiilor la patru ani, anul terminal fiind rezervat aprofundării materiilor fundamentale, studiilor de drept aplicat¹².

La Facultatea de Litere și filosofie durata studiilor a fost modificată de la două la trei ani în 1866. Legea instrucțiunii publice din 1864 prevedea următoarea programă: psihologia, logica și metafizica; filosofia morală și estetica; istoria filosofiei; istoria universală critică; filosofia istoriei; literatura

---

¹² Adina Berciu-Drăghicescu, Ovidiu Bozgan, *O istorie a Universității din București. 1864-2004*, București, 2004, pp. 32-33 (această lucrare a servit în mod repetat la informare pe marginea perioadei cercetate).

latină și elenă; istoria literaturii antice și moderne; pedagogia și didactica. Această structură s-a păstrat și în regulamentul din 1866, fiind completată de cursuri de literatură franceză, istoria și literatura românilor.

Așa cum era firesc, planul de învățământ s-a diversificat prin introducerea cursurilor de filosofie comparată, arheologie și psihologie (1874), istorie antică și epigrafie (1881).

Regulamentul din 1883 fixa ca discipline literatura elină și istoria ei, literatura latină și istoria ei, psihologia, estetica, pedagogia și didactica, logica și morala, epigrafia, istoria filosofiei, istoria universală critică, medie și modernă, literatura română și istoria românilor, filologia comparată, istoria literaturilor neo-latine, arheologia și antichitățile.

Anul 1888 divizează Facultatea de Litere și Filosofie în două secții: secția filosofică-istorică și cea istorico-filologică, care funcționau având cursuri speciale (logica, morala, istoria filosofiei, psihologia, estetica, pedagogia, didactica, interpretarea lucrărilor autorilor clasici, filologie comparată la secția filosofico-istorică și literatura latină și istoria ei, literatura și istoria elină, istoria literaturilor neolatine, arheologia și antichitățile, filologia comparată la secția filologică-istorică) și cursuri comune (istoria și literatura românilor, istoria universală antică și epigrafia, istoria universală medie și modernă).

O altă etapă în evoluția instituției este marcată de regulamentul din 1897, prin care disciplinele sunt arondate celor trei secții: filosofică, istorică și filologică. Oferta educațională consta în cursurile de:

- psihologie, pedagogie și estetică, logică, istoria filosofiei, limba și literatura elină, limba și literatura latină, istoria universală critică

antică, istoria universală critică medie și modernă, morală, istoria și literatura românilor, filologie comparată – pentru secția filosofică;

- istoria universală critică antică și epigrafia, istoria universală critică medie și modernă, istoria și literatura românilor, limba și literatura elină, limba și literatura latină, arheologie, limba paleoslavă și istoria filosofiei – pentru secția istorică;
- limba și literatura elină, limba și literatura latină, filologia comparată, istoria universală critică antică și epigrafia, logica, istoria și literatura românilor, istoria literaturilor neolatine, filologia comparată, istoria universală critică medie și modernă, arheologie – pentru secția filologică.

Studentii puteau obține licența la secția frecventată supunându-se unei probe orale și susținându-și teza, iar pentru doritori exista și posibilitatea finalizării mai multor secții cu condiția de a fi redactată câte o lucrare pentru fiecare din acestea și de a fi promovat examenul oral aferent.

În anul 1897 se produce uniformizarea programelor de studiu la Facultatea de Litere din București și Iași, rezultând o programă unică în care figurau 23 de cursuri, performanță la care se ajunsese prin introducerea prelegerilor de etică, sociologie, filologie română, limba și literatura germană, istoria, limba și literatura română. Un asemenea plan vast de învățământ urma a fi realizat în patru ani de studiu, prin intermediul celor patru secții (filologie clasică, filologie modernă, istorie, filosofie). Ca și în trecut, cursurile erau împărțite în două categorii – speciale și comune.

Regulamentul menționat a statuat posibilitatea pentru Facultatea de Litere de a elibera diplome de licență în patru domenii, corespunzătoare fiecărei secții, și de doctorat (pentru obținerea diplomei de doctor fiind necesară prezentarea unei lucrări și supunerea la un examen oral). Tot în regulamentul din 1897 se prevedeau lucrări practice și seminarii organizate pe lângă diferite cursuri, primul seminar, cel de limbi slave, fiind înființat în 1899. Urmează seminariile de istorie antică și epigrafie, geografie, filologie romanică, literatură română și estetică literară, istoria românilor (1900), precum și seminarul pentru limba și literatura latină, franceză, italiană și germană (1910) sau seminarul de istoria filosofiei (1911) etc. Cert este că în anul 1917 fiecare dintre cele 19 catedre avea un seminar, cu excepția Catedrei de istoria artelor.

Regulamentul din 1899 reflectă inovațiile prevăzute în Legea învățământului secundar și superior. Astfel, secția de istorie este completată prin introducerea geografiei, iar studenții efectuează practica didactică în cadrul seminarului pedagogic. Prin introducerea de noi materii, structura studiilor se diversifică, având la începutul secolului al XX-lea următoarea formă:

- Anul I: studii comune tuturor secțiilor constând în limba elină, antichități greco-romane, logică și psihologie;
- Anii II, III, IV: discipline specifice fiecărei secții, și anume: la *secția filosofie* – logică, psihologie, estetică, pedagogie, sociologie, istoria filosofiei vechi și moderne, istoria filosofiei contemporane; la *secția filologie clasică* – limba și literatura latină, limba și literatura elină, arheologie și antichități, istoria veche

și epigrafia, istoria filosofiei vechi; la *secția filologie modernă* – limba română, literatura română, filologie română, filologie romanică, istoria medie și modernă, istoria românilor, estetica, limba și literatura franceză, limba și literatură germană; la *secția istorie* – istoria veche cu epigrafie, istoria medie și modernă, istoria românilor, arheologie și antichități, paleografia slavonă, sociologia.

- Pe lângă disciplinele obligatorii, studenții erau datori să frecventeze timp de doi ani cursurile a două materii facultative alese dintre filologia comparată, limbile neolatine, pedagogie, limba latină, elină sau slavonă, istoria filosofiei vechi, moderne sau contemporane, limbile moderne.

Examenul general de licență consta într-un examen scris și două examenele orale publice, iar evaluarea candidaților se făcea cu ajutorul bilelor albe, roșii și negre, promovarea presupunând acumularea bilelor albe sau cel puțin a bilelor roșii. O bilă neagră echivala cu respingerea la examen, ceea ce ducea la reluarea probei în sesiunea următoare de examinare, cu precizarea că repetarea examenelor de licență era posibilă doar de două ori.

Titlul de doctor în filosofie și istorie se obținea dacă: doctorandul era licențiat, participase cel puțin un an după trecerea examenului de licență la lucrările de seminar la specialitățile în care dorea să treacă doctoratul, prezentase o lucrare originală și valoroasă în una din specialitățile în care dăduse licența. Examenul de doctorat propriu-zis consta în susținerea tezei și a unei probe orale din specialitatea principală

în care se realizase teza și două materii secundare (una filosofică și alta înrudită cu specialitatea principală)¹³.

Structura Facultății de Litere era, așa cum s-a putut constata, destul de greoaie, impunând o reorganizare a planului de învățământ efectuată după primul război mondial.

Facultatea de Științe, înainte de elaborarea primului regulament, propunea studenților următoarea ofertă educațională:

- Anul I: algebra superioară și calculul diferențial, geometria descriptivă, geometria analitică, fizica experimentală, chimia;
- Anul II: calculul integral, geometria descriptivă cu aplicații, fizica matematică, mecanica analitică, chimie și mineralogie, cristalografie;
- Anul III: mecanica aplicată, geodezia și astronomia cu aplicații practice, zoologie, botanică.

În anul 1866, prin regulamentul întocmit, s-au conturat cele două secții, de științe fizico-matematice și cea a științelor fizico-naturale, ale căror cursuri erau:

- pentru secția de științe fizico-matematice – algebra superioară, calculul diferențial și integral, geometrie descriptivă cu aplicații, geometrie analitică, mecanică rațională și aplicată, geodezie și astronomie, fizică, chimie minerală și organică;
- pentru secția de științe fizico-naturale – fizică, chimie minerală și organică, mineralogie și geologie, botanică și zoologie.

Lucrările practice se realizau în cadrul cabinetului de fizică și a laboratorului de

chimie, sau la Muzeul de Științe. În anul 1873, pentru a spori consistența laturii practice a învățământului, s-a înființat Școala de Aplicație, unde se pregăteau ingineri (de poduri și șosele, de mine și specialiști în silvicultură) și arhitecți.

De altfel, varietatea activităților didactice era relevantă și în regulamentul din 1880, care amintea cursurile teoretice, seminariile practice, conferințele și excursiile tematice.

Facultatea de Științe, care răspundea nevoii de specialiști în diverse domenii, putea elibera diplome de licență în științe matematice, științe fizice și științe naturale, în urma promovării mai multor probe: scrise, practice, orale.

Numărul secțiilor facultății crește la trei prin regulamentul din 1889, acestea fiind: secția de matematică (unde se predau: algebra superioară, geometria analitică, calculul diferențial și integral, teoria funcțiilor, mecanica teoretică și astronomia), secția de științe naturale (ale cărei cursuri erau: mineralogie, geologie, fiziologie, botanică, zoologie) și secția de științe fizico-chimice (unde studenții frecventau cursuri de fizică și chimie organică și anorganică). Prin același regulament, Facultatea de Științe putea să acorde titlul de doctor în științe pentru cei care dețineau licența în științe, îndeplineau stagiul de doi ani sub coordonarea profesorului ales în vederea întocmirii lucrării și susțineau o teză originală.

La începutul secolului al XX-lea, cursurile predate în cadrul Facultății de Știință erau structurate astfel:

¹³ Regulamentul Facultății de Filosofie și Litere de la Universitatea din București și Iași promulgat la 20 februarie 1899, București, 1901, pp. 5-8.

- La secția de științe matematice: *anul I* – algebra superioară, geometria analitică plană și în spațiu, geometria proiectivă, analiza infinitezimală; *anul II* – geometria analitică, geometria proiectivă, mecanica rațională, fizica; *anul III* – teoria funcțiilor, mecanica rațională, astronomia, fizica;
- La secția de științe fizico-chimice: *anul I*: geometria analitică, calculul infinitezimal, elemente de mecanică, matematică; *anul II*: fizica, chimia minerală, cristalografia și mineralogia; *anul III*: fizica, chimia organică, chimia aplicată, industrială și agricolă;
- La secția de științe naturale: *anul I*: fizica experimentală, chimia minerală și organică, mineralogia și petrografia; *anul II*: zoologia descriptivă, botanica, geologia și paleontologia; *anul III*: morfologia animală și embriologia, chimia biologică, fiziologia animală, fiziologia vegetală.

Dezvoltarea facultății a continuat, astfel încât în 1906 au fost înființate un institut de chimie, un laborator de chimie alimentară și altul de chimie agricolă și industrială.

Apariția Facultății de Medicină din București era menționată în legea instrucțiunii publice din 1864, ideea înființării ei fiind reluată în 1867 prin decretul princiar din 15 februarie. Baza organizatorică o constituiau catedrele din cadrul Școlii Naționale de medicină și farmacie care se transformau în catedre

universitare. Acestea erau: anatomia descriptivă și istologia, fiziologia umană comparată cu zoologia medicală, fizica și chimia medicală, clinica medicală și medicina operatorie, anatomia patologică și patologia medicală patologia chirurgicală, proteze și aparate de fracturi, patologia și terapia generală împreună cu materia medicală, clinica medicală și terapia, obstetrică teoretică și practică a bolilor lăuzelor și nou-născuților, igiena și medicina legală și toxicologia¹⁴. Durata studiilor se stabilea la cinci ani și, începând cu anul universitar 1870-1871, Facultatea de Medicină putea conferi diploma de licență și titlul de doctor în medicină. Doctoratul se obținea după prezentarea unei teze și promovarea a cinci examene, după cum urmează: examenul I – anatomia descriptivă, fiziologia și histologia; examenul II – patologia generală, patologia medicală, patologia chirurgicală și anatomia patologică; examenul III – fizica medicală, istoria naturală medicală și farmacologia; examenul IV – igiena, medicina, medicina legală, terapeutică, materia medicală cu redactarea de formule medicale și un referat de medicină legală; examenul V – clinica medicală, clinica chirurgicală, obstetrică teoretică și practică. Pentru licență se susțineau trei examene, și anume: examenul I – anatomia descriptivă, fiziologia, materia medicală; examenul II – patologia medicală, patologia chirurgicală și medicina legală; examenul III – clinica medicală, clinica chirurgicală și obstetrică¹⁵.

¹⁴ Ovidiu Bozgan, *Universitatea București. Scurt istoric*, Editura Universității București, 1994, pp. 12-13 (această lucrare a servit în mod repetat la informare pe marginea perioadei cercetate).

¹⁵ *Istoria Universității din București (de la origini până la 1918)*, vol. I, București, 1977, p. 159 (această lucrare a servit în mod repetat la informare pe marginea perioadei cercetate).

Cursurile generale, ținute la spitalul Colțea, erau repartizate astfel:

- Anul I: mica chirurgie, bandaje și aparate de fracturi, zoologia, botanica, anatomia, fizica și chimie;
- Anul II: clinica chirurgicală, patologia și terapia generală, anatomia, patologia chirurgicală, fiziologia umană și comparată, chimia generală;
- Anul III: clinica sifilitică și dermatologia, anatomia topografică și medicina operatoare, patologia chirurgicală, patologia medicală și anatomia patologică, igiena, materia medicală și arta de a formula;
- Anul IV: anatomia topografică și medicina operatoare, materia medicală și arta de a formula, clinica medicală și terapia, igiena, medicina legală și toxicologia, bolile mintale, clinica obstetricală, clinica oftalmologică;
- Anul V: anatomia topografică și medicina operatoare, materia medicală și arta de a formula, clinica medicală și terapia, igiena, medicina legală și toxicologia, bolile mintale, clinica obstetricală și clinica oftalmologică.

Primul decan al facultății a fost George Polizu, membru de onoare al Academiei Române.

Evoluția facultății în perioada următoare este evidentă. În 1883 a fost întocmit un nou regulament, care stabilea mai clar examenele de doctorat și pe cele de liberă practică pentru medici, farmaciști, veterinari și moașe; au apărut noi catedre și Muzeul de anatomie; a sporit numărul laboratoarelor și al clinicilor. Regulamentul din 1897 se remarcă prin câteva inovații: stagiul în spital se derula de-a lungul a trei ani, se introducea un stagiul de trei luni la clinica obstetricală, iar pentru obținerea doctoratului în medicină

era condiționată de susținerea a șase examene și a unei teze. La diferență de doi ani, în 1899, un nou regulament eșalonează stagiul în spital pe parcursul a patru ani, iar pentru dobândirea titlului de doctor se prevedeau șapte examene și prezentarea tezei.

Programa Facultății de Medicină consta în:

- Anul I: fizica medicală, chimia medicală, botanica medicală, zoologia medicală, anatomia descriptivă (osteologia, artrologia, miologia), lucrări practice de fizică, chimie botanică și zoologie, disecția;
- Anul II: fiziologia umană, anatomia topografică, histologia normală, disecții, lucrări practice de laborator;
- Anul III: patologia internă, anatomia patologică, farmacologia, medicina, oftalmologia, clinica medicală, clinica chirurgicală, clinica oftalmologică, lucrări practice de bacteriologie, manipulații obstetricale;
- Anul IV: patologia generală, bacteriologia, patologia externă, obstetrica, oftalmologia, clinica medicală, clinica chirurgicală, clinica oftalmologică, lucrări practice, de bacteriologie, manipulații obstetricale;
- Anul V: igiena, medicina legală, clinica obstetricală, clinica medicală, clinica chirurgicală, psihiatria și clinica mentală, clinica infantilă, lucrări practice de medicină legală.

Dezvoltarea facultății continuă prin crearea, în anul 1887, a catedrelor de clinică chirurgicală, de patologie experimentală și bacteriologie, de clinică medicală conduse de specialiști remarcabili precum George Assaky, Victor Babeș și Nicolae Kalinderu. O altă schimbare se produce în 1894 când apare Institutul de anatomie topografică și

chirurgicală, în vreme ce în 1898 se înființează Catedra de ginecologie (înlocuită în 1900 cu clinica III chirurgicală) și Institutul de ginecologie (desființat în 1900).

Potrivit regulamentului din 1899 clinicile facultății se găseau în diferite spitale, după cum urmează: la spitalul Colțea funcționau clinica I medicală, clinica I chirurgicală, clinica III chirurgicală, clinica ginecologică, clinica oftalmologică, clinica dermatologică, clinica dentară și serviciul de radioterapie; la spitalul Filantropia – clinica II medicală, clinica III medicală, clinica obstetrică și clinica ORL; la spitalul Colentina – clinica de boli nervoase și clinica genito-urinară; la spitalul de copii erau deschise clinica de ortopedie, clinica de chirurgie infantilă și clinica infantilă medicală.

Facultatea de Medicină în anul universitar 1900-1901 era compusă din 29 de catedre, două institute (Institutul de patologie și bacteriologie, Institutul de anatomie topografică și chirurgicală), 10 laboratoare și 11 clinici. Datorită extinderii programei de studiu, durata facultății ajunge în 1908 la șase ani.

O altă etapă în evoluția facultății o constituie anul 1910 când apar cinci catedre noi, și anume: medicină experimentală, farmacologie și clinică terapeutică, terapeutică experimentală, patologie generală, farmacie clinică și galenică. Dezvoltarea instituției face ca aceasta să dispună în 1915 de 34 de catedre, 17 laboratoare, două institute, un muzeu de anatomie și 13 clinici.

Pe lângă Facultatea de Medicină funcționa Școala de farmacie, al cărei regulament datează din 1871. Cei care doreau să îmbrățișeze cariera de farmacist erau obligați să parcurgă trei etape: elev, asistent și stagiul academic. În cei trei ani ca elevi se realiza practica în farmacii și se

dobândeau noțiuni de istorie naturală, fizică, chimie, farmacie practică și terminologie, dozele medicamentelor, legile farmaceutice, iar la finele perioadei, cursanții se supuneau unui examen la Școala de farmacie pentru a deveni asistenți de farmacie. Stagiul de asistent dura doi ani și se finaliza prin obținerea unui certificat eliberat de dirigintele unei farmacii, în baza căruia se trecea la stadiul academic. Etapa academică presupunea frecventarea la Școala de farmacie, vreme de doi ani, a cursurilor de istorie naturală, fizică experimentală, chimie anorganică, toxicologie, farmacologie, farmacopee română, legislație, contabilitate farmaceutică. Etapa academică se încheia prin examenul de licență, constând în trei probe: scrisă, orală și practică.

Prin regulamentul din anul 1883 Școala de farmacie s-a transformat în Școala superioară de farmacie, cu dreptul de a elibera titlurile de asistent în farmacie, farmacist clasa II și farmacist de clasa I. Regulamentul din 1899 stabilește că învățământul farmaceutic este o secție a Facultății de Medicină și marchează mai bine stagiul academic. Astfel, perioada de practică se reduce la 2 ani, iar cea universitară sporește la 3 ani. Studenții la Farmacie se conformau următorului plan de studiu:

- Anul I: botanica, zoologia, mineralogia, chimia minerală, fizica generală, chimia analitică;
- Anul II: farmacie chimică și galenică, comentarii la farmacopeea română, analiza alimentelor și băuturilor, bacteriologie elementară, chimie analitică, toxicologie;
- Anul III: chimie organică, chimie analitică, farmacologie și farmacognozie,

farmacie chimică și galenică, igienă publică și privată, poliție sanitară.

Facultatea de Teologie a început să funcționeze oficial în 1884 și, la câțiva ani de la funcționare, în 1888, a dobândit primul regulament care fixa programa de studiu.

Aceasta cuprindea: enciclopedia și metodologia studiilor teologice, exegeza Vechiului Testament, introducerea în cărțile Noului Testament, hermeneutica biblică, istorie generală, istoria bisericii române, patristica și istoria dogmelor, teologia dogmatică, teologia morală, drept bisericesc, teologie practică, omiletică liturgică și pastorală, la care se adăugau limbile latină și greacă, istoria și literatura românilor. Pentru pregătirea viitorilor profesori de religie, erau prevăzute cursuri de psihologie și pedagogie, care se predau la Facultatea de Litere și filosofie. Studiile se derulau de-a lungul a patru ani și licența în teologie se obținea după susținerea mai multor examene din materiile exegetice-istorice, teologia dogmatică și morală, dreptul canonic, omiletică, liturgică și pastorală, la care se adăuga susținerea tezei.

Un nou regulament, elaborat în 1893, completa structura cursurilor cu: arheologia biblică, gramatica greacă, exegeza Noului Testament, ebraica, istoria generală a bisericii, statistica bisericească, apologetica și simbolistica, precum și antichitățile bisericești.

La finele secolului al XIX-lea, prin regulamentul din 1899, la Facultatea de Teologie se extindea durata studiilor la cinci ani (în anul terminal cursurile propuse fiind: apologetica, simbolica, istoria moralei creștine cu ascetica, istoria religiilor, istoria liturgică și literatura ei, antichitățile bisericești și exerciții de predică). În plus, facultatea

introducea două examene de stat la sfârșitul anilor II și IV de studii și acorda titlul de doctor (calitatea de doctorand obținându-se prin susținerea unui examen general din materiile studiate de către studenții aflați în anul terminal). Titlul de doctor presupunea elaborarea și prezentarea unui tratat științific.

În anul 1901-1902 cursurile predate la Facultatea de Teologie constau în: istoria bisericii universale și teologie biblică, enciclopedia biblică, exegeza Noului Testament, psihologia, istoria românilor, istoria bisericii române, patrologia, exegeză din Vechiul Testament, introducerea în Noul Testament și istoria canonului, logica, omiletica și catehetica, teologia morală, dreptul bisericesc, teologia dogmatică, istoria dogmelor, istoria limbii și literaturii române, dreptul roman.

Cursurile se diversifică și în anul 1911-1912, când apar în programa de studii igiena medicală practică și liturgica pastorală.

Încă de la începuturile Facultății de Teologie studenții urmau și cursuri de litere și filosofie, așa cum prevedeau primele regulamente, iar în unii ani universitari se frecventau și cursuri de drept, iar din 1908 s-au fixat cursuri obligatorii de medicină, pentru ca preoții să poată fi „ajutători ai omenirii suferinde în durerile corporale”.

Prezentarea ritmului în care s-a diversificat programa de studii la facultățile ce constituiau Universitatea din București este relevantă pentru evoluția celei mai înalte instituții de învățământ. Spre ilustrare, redăm câteva cifre referitoare la dinamica pe care au avut-o catedrele în cadrul Universității, înființarea lor fiind o consecință a lărgirii ofertei educaționale.

Dinamica pe care au avut-o catedrele la Universitatea din București	
An școlar	Număr catedre
1864/1865	21
1865/1866	22
1868/1869	28
1870/1871	35
1874/1875	36
1877/1878	39
1878/1879	40
1879/1880	41
1880/1881	48
1881/1882	50
1885/1883	54
1883/1884	55
1885/1886	60
1888/1889	66
1889/1890	67
1890/1891	68
1892/1893	69
1893/1894	70
1895/1896	73
1897/1898	76

Corpul profesoral

Legea instrucțiunii publice din 1864 menționa, cu referire la cadrele didactice superioare, că acestea se recrutau în baza concursului susținut în fața unei comisii formată din decan și patru profesori „ai facultății acelei științe, luați prin sorți, pentru București, la Facultatea din Iași, și pentru Iași, de la cea din București”. Se adăugau în comisie doi membri din Consiliul de Stat din secția corespunzătoare acelei facultăți și doi membri „aleși după natura facultății sau din Curtea de Casație, sau din consiliul medical sau din consiliul tehnic, iar în lipsă delegați din partea ministrului”.

Candidații la posturile vacante trebuiau să facă dovada cunoștințelor speciale legate de disciplina pe care urmau să o predea; în plus, erau datori să prezinte diploma de absolvire a liceului.

Încă din 1864 profesorii facultăților beneficiază de inamovibilitate, neputând fi transferați decât la cerere și revocați doar pentru încălcarea dovedită a regulamentelor și legilor școlare. De altfel, contravenienții puteau fi pedepsiți, în funcție de vină, cu avertisment, cenzură, suspendare sau destituire. Ca și restul corpului didactic, universitarii

erau exceptați de la satisfacerea serviciului militar pe durata carierei profesionale.

Deopotrivă, erau obligați să se supună interdicției de a activa în alte posturi sau meserii, „în timpul celor două dintâi perioade ale cursului lor după ce vor fi primit numirea definitivă”, condiție justificată prin aceea că implicarea în alte activități decât cea didactică ar aduce prejudicii muncii de la catedră, privându-l pe profesor de timpul și energia necesare pregătirii cursurilor și perfecționării profesionale.

Structura corpului profesoral superior a fost mai bine precizată prin legea asupra învățământului secundar și superior din 1898, unde se menționa existența următoarelor grade didactice: profesor, agregat și docent.

Docenții țineau cursuri libere și gratuite, cu aprobarea Senatului Universității și a ministerului. Era acesta un mijloc prin care cei interesați de o viitoare carieră universitară puteau să dobândească experiență didactică, dar și să-și dovedească profesionalismul. Dacă după trei ani consecutivi cursul liber își demonstra utilitatea, docentul aspira la transformarea lui în curs obligatoriu și la avansarea în carieră, ca agregat, adică salariat al Universității. Docenții suplineau lipsa de cadre didactice, cu dreptul de a funcționa ca ajutoare la seminarii, conferențieri, șefi de lucrări practice, preparatori, șefi de lucrări în laboratoare sau asistenți de clinică în spitalele arondate Facultății de Medicină. În cazul în care suplineau una din aceste funcții, docenții primeau salariu sau diurna corespunzătoare postului respectiv. În situații excepționale, care reclamau aprobarea rectorului, docenții țineau temporar locul agregatilor și profesorilor, atât la cursuri, cât și la examene. Calitatea de docent era obținută

de către posesorii titlului de doctor în urma unui examen de abilitare și a prezentării listei cu studiile și lucrările științifice publicate.

Examenul de abilitare, anunțat cu șase luni înainte, se susținea în fața unei comisii compusă din 3 profesori numiți de decan dintre aceia care reprezentau specialitatea vizată. Examenul de abilitare presupunea: o lucrare originală, tipărită, alta decât teza de doctorat; colocviu pe marginea disciplinei la care se susținea proba; două lecții publice al căror subiect era anunțat cu 24 de ore înainte; două lucrări practice, în laborator sau spital, pentru candidații în științele experimentale sau medicale.

Agregații și profesorii țineau cursuri, conferințe, lucrări practice și puteau ocupa posturile de directori de seminar, laborator ori institut universitar, precum și de șefi de clinică în spitalele alipite Universității.

Trecerea la gradul de profesor se făcea după împlinirea a cinci ani vechime ca agregat, susținerea unor cursuri competente și publicarea mai multor lucrări științifice valoroase. Atribuțiile profesorilor constau în predarea cursurilor în conformitate cu planul de învățământ și orarul stabilit, participarea la examene, la consiliile facultății sau Universității, la comisiile de concurs, în caz contrar aplicându-li-se sancțiunile legale (avertisment, rețineri salariale, suspendare pe o perioadă variabilă între 2-6 luni, transfer, excluderea temporară sau definitivă din corpul didactic). Încetarea activității profesionale se producea la atingerea vârstei de 75 de ani sau după 30 de ani de carieră, cu posibilitatea de a primi permisiunea ministrului de rămânere în câmpul muncii încă 10 ani.

Legea din 1898 clarifica și aspectele financiare, neglijate în actul normativ din 1864, unde se menționa doar că salariile inițiale erau dublate la împlinirea a 12 ani de activitate la catedră și reluate în 1883 în legea lui Petre S. Aurelian, care introducea o grilă de salarizare în funcție de nivelul studiilor și preciza condițiile în care se acordau sporurile salariale. Legea referitoare la învățământul secundar și superior adoptată în timpul ministeriatului lui S. Haret stabilea pentru profesorii universitari o retribuție de 900 lei, iar pentru agregăți 500 lei pe lună, la care se adăugau gradații, după cum urmează: 15% după 5 ani de funcționare, 30% după 10 ani, 45% după 15 ani și 60% la acumularea a 20 de ani de vechime.

Actul normativ din 1898 preciza și incompatibilitățile, așa încât un profesor universitar nu putea fi simultan cadru didactic secundar sau director de școală secundară și nici nu putea ocupa două catedre universitare ca titular.

Primele cadre didactice ale Universității din București au fost cele aflate în activitate la facultățile de Litere și Filosofie, Drept și Științe, care au constituit nucleul centrului universitar. Pe măsură ce structura Universității s-a completat prin înființarea a noi facultăți, iar la nivelul celor existente au apărut noi catedre reflectând dezvoltarea instituțională și diversificarea programelor de studiu, corpul profesoral s-a extins. Modalitățile de ocupare a posturilor vacante în învățământul superior erau, potrivit legii din 1898, concursul și recomandarea. Recomandarea se realiza din rândul profesorilor sau agregăților facultății unde exista postul vacant, care predaseră cursuri al căror profil coincidea cu cel al catedrei libere; al docenților care acumulaseră

în această calitate o experiență de cel puțin trei ani; al cetățenilor români care funcționaseră ca profesori sau agregăți în specialitatea respectivă într-o universitate din străinătate; al personalităților cu merite științifice incontestabile în domeniul căruia îi aparținea catedra vacantă. În cazul în care lipseau recomandările sau nu erau considerate mulțumitoare de către ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, postul liber era scos la concurs. Anunțarea concursului se făcea cu șase luni înainte și se desfășura în prezența unei comisii formată din cinci membri (trei profesori de specialitate numiți de decan și doi desemnați de ministru). Candidații, doctori în specialitatea pentru care se organiza concursul, aveau de trecut aceleași probe ca și cei care doreau să devină docenți, agregăți sau profesori, în funcție de importanța postului.

O caracteristică pentru primii profesori universitari este obținerea diplomelor de studiu la Universități prestigioase din Franța sau Germania, o dovadă a înaltei pregătiri intelectuale, dar și o consecință a imposibilității de dobândire a titlului de doctor în țară. Abia mai târziu Universitatea din București poate elibera asemenea diplome, după cum o demonstrează și tabelul următor:

Specialitatea	Anul decernării primului titlu de doctor
Litere și filosofie	1905
Științe	1908
Drept	1908
Farmacie	1913
Teologie	1918

Efectivele didactice au crescut constant. Astfel, deși începutul a fost modest, Universitatea având în 1864 doar 16 profesori,

se ajunge în anul 1916 la cifra de 168 de profesori, conferențieri și docenți.

Profesorii *Facultății de Drept* în primul an de activitate în cadrul Universității erau în număr de nouă, și anume: Constantin Bosianu (drept roman), Gheorghe Costaforu, Constantin Boerescu și Aristide Pascal (drept civil), Vasile Boerescu (drept comercial), Dimitrie Paul Vioreanu (drept administrativ), George Danielopolu și George Cantilli (drept penal), Alexandru Vericeanu (economie politică). În anul 1867 Eugen Stătescu a solicitat rectorului permisiunea pentru predarea cursului de procedură civilă. În 1872, catedra de drept roman s-a vacantat prin demisia lui Constantin Bozianu, postul fiind suplinit de Alexandru Lahovary (1873) și de Nicolae Mandrea până în 1875, când s-a organizat concursul pentru ocuparea catedrei rămase fără titular. Concursul a fost câștigat de Nicolae Crătunescu, doctor în drept al *Facultății de Drept* din Paris, dar instalarea la catedră s-a produs abia în 1876.

În 1876 catedra de drept civil s-a eliberat prin decesul lui Gheorghe Costaforu, suplinitor până la concurs fiind Constantin Nacu, magistrat în București și doctor în drept al Universității pariziene.

În 1882, C. Dissescu a ocupat Catedra de drept administrativ și constituțional, iar G. Mârzescu s-a alăturat profesorilor de la București în 1895 când a obținut transferul de la Iași la Catedra de drept civil.

Între 1874-1876, Th. Rosetti a susținut cursuri referitoare la „organismul statului”, în vreme ce Theodor Nica a predat cursuri de finanțe.

Un caz asemănător s-a înregistrat în 1896 când N. Bazilescu a ocupat Catedra de economie politică și finanțe. Alte transferuri

i-au avut ca subiecți pe Toma Stelian (drept comercial) și Ștefan Șendrea (drept civil).

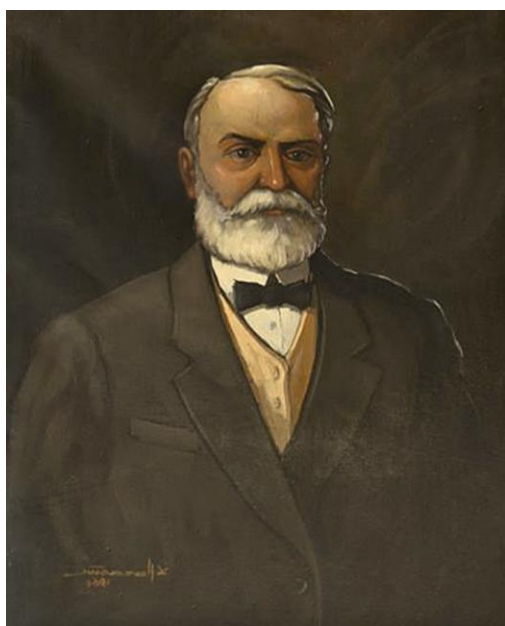

Constantin Bosianu

După anul 1900 *Facultatea de Drept* a beneficiat de un nou suflu prin angajarea profesorilor: Dumitru Negulescu, Cezar Partenie, George Plastara, E. Antonescu, C. Sipsomo, Gheorghe Demetrescu, Constantin C. Arion, M. Pașcanu, Vasile Urseanu, St. Longinescu, C.C. Stoicescu, Nicolae Titulescu etc.

Facultatea de Litere și filosofie a debutat cu 6 cadre didactice: August Treboniu Laurian (istoria literaturii clasice), Aaron Florian (istoria universală critică), Ioan Zalomit (istoria filosofiei), Ulysse de Marsillac (literatura franceză), Vasile A. Urechia (istoria românilor), Epaminonda Francudi (literatura elină). Din 1866 lor li s-a alăturat Constantin Receanu (pedagogie și estetică) și Petre Cernătescu (care l-a înlocuit pe Aaron Florian), iar din 1874, Bogdan Petriceicu

Hașdeu (filologie comparată), Alexandru Odobescu (arheologie) și Titu Maiorescu (psihologie). La catedra de psihologie, pedagogie și estetică, creată în 1875, titular a devenit Ion Crăciunescu-Leoveanu, doctor în litere al Universității din Paris.

August Treboniu Laurian

August Treboniu Laurian a fost primul decan al Facultății de Litere, funcție deținută timp de 18 ani, în care a fost atent la respectarea regulamentului și la ameliorarea stării materiale a studenților. În acest sens, a pledat pentru înființarea burselor de studiu acordate, după o riguroasă selecție, doar celor merituoși. Preocuparea lui pentru calitatea profesională a cadrelor didactice și a absolvenților ajunsese proverbială. Astfel,

deși conștient de deficitul de profesori secundari, era sever la examene, pentru a nu permite celor slab pregătiți să promoveze și să pătrundă în liceele țării unde ar fi putut prejudicia generații la rând de elevi. Consecvent acestei idei, precizăm că în anul 1868 din 22 de tineri care se prezentaseră la examen pentru a obține licența, numai trei au reușit să absolve facultatea¹⁶.

Alexandru Odobescu a fost un arheolog de cabinet, căci nu a executat săpături arheologice, cu o singură excepție, în 1866, când a realizat săpături la castrul roman de la Pietroasa. Membru activ al Comitetului Arheologic, înființat în 1864, a pus bazele unui vast repertoriu arheologic al României și a contribuit la apariția Comisiei Monumentelor Publice în 1874. Unul dintre proiectele sale a fost alcătuirea unui corpus al inscripțiilor grecești, latine și slave din România.

Vasile A. Urechia a contribuit la apariția mai multor instituții de cultură din țară, între acestea numărându-se Ateneul Român, Universitatea, Academia Română, Muzeul de Antichități, Teatrul Național.

Grigore Tocilescu a ținut cel dintâi cursuri de epigrafie și de arheologie clasică cu exerciții și lucrări practice. El a organizat Muzeul de Antichități, a înființat „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” în 1882 și Societatea Istorică a Studenților în Litere și a făcut parte din comitetul de conducere al Societății române de istorie și geografie. Cel dintâi realizator al unei hărți arheologice a Daciei, Tocilescu a identificat, în urma campaniilor arheologice organizate, peste 60 de așezări romane și dacice.

¹⁶ Marin Popescu-Spineni, *Instituții de înaltă cultură. Învățământul superior: Muntenia (1679-1930), Moldova (1562-1930), Ardeal (1581-1930), Bucovina (1849-1930), Vălenii de Munte, 1932, p. 57.*

Din 1912 cursul de istoria românilor l-a avut ca titular pe Constantin Giurescu, autor al mai multor ediții critice de cronici și al unor valoroase studii de istorie socială.

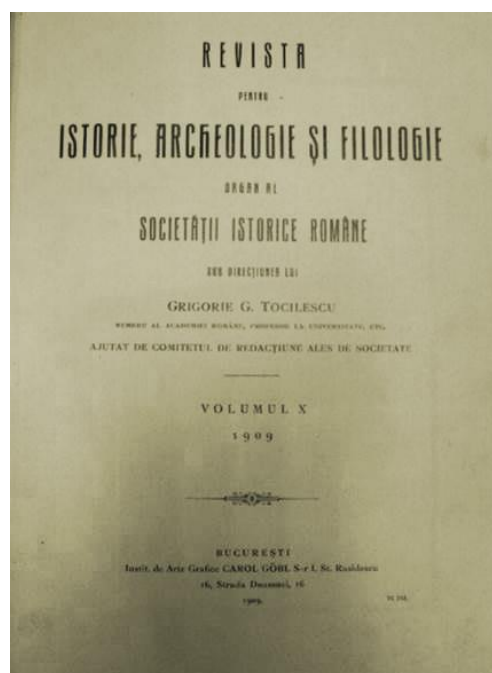
Alți istorici de marcă au fost Dimitrie Onciul, Ioan Bogdan, Vasile Pârvan și Nicolae Iorga, creatorii școlii critice în istoriografia românească. Onciul, responsabil cursului de istoria românilor, și-a axat cercetările asupra epocii medievale. Fără a manifesta un interes special pentru filosofia istoriei, a încercat totuși o periodizare pe baza teoriei seculare aparținând mentorului său, Ottokar Lorenz, care încercase să demonstreze ritmicitatea producerii evenimentelor istorice majore.

Ioan Bogdan, titularul Catedrei de limbi slave, s-a remarcat ca editor de documente, întemeietor al slavisticii științifice la noi, decan pentru o perioadă record de 20 de ani.

Nicolae Iorga, profesor la catedra de istorie universală, s-a impus prin vasta cultură reflectată în imensa sa bibliografie, dar și prin publicarea de ediții critice de izvoare ori prin participarea, ca membru, la academii și universități prestigioase.

Gazetar și om politic, Iorga a contribuit și la apariția unor centre de cercetare, precum Institutul de Studii Sud-Est Europene, fondat împreună cu Pârvan și G. Murgoci. Discipol al lui Leopold von Ranke, s-a ridicat deasupra metodelor istorice tradiționale, încercând să elaboreze o istorie vie, care să depășească litera documentelor, o istorie totală, care să surprindă întreaga diversitate a

trecutului. Astfel, istoria economică, politică, socială, culturală, a evenimentelor și personalităților se contopeau într-un tot omogen, așa cum istoriile naționale se îmbinau într-o unică istorie universală.

Revista pentru istorie, arheologie și filologie, înființată de Gr. Tocilescu

A manifestat interes pentru domenii variate (istorie antică, medievală, modernă și contemporană, filosofia istoriei, evoluția armatei și a bisericii, societate, artă, învățământ, presă, economie, literatură etc.), care și-au găsit reflectarea într-o operă impresionantă (peste 1.400 de cărți, 25.000 de articole și note științifice, mii de „pagini

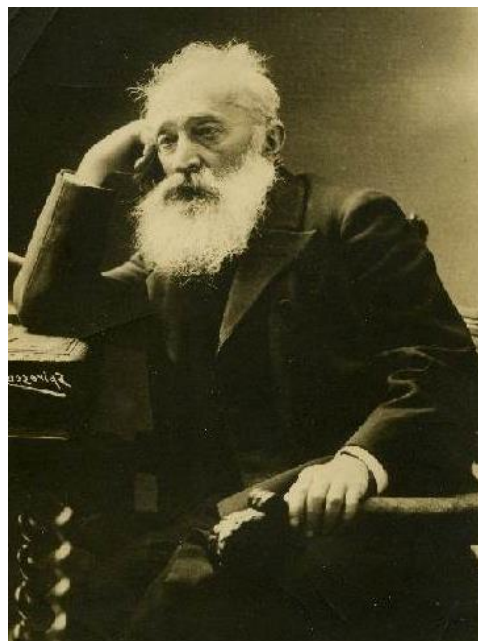
¹⁷ Gheorghe Buzatu, *Figuri de parlamentari celebri: N. Iorga*, în *N. Iorga. 1871-1940. Studii*, București, Ed. Universității din București, 2006, p. 201.

gazetărești” inserate mai ales în „Neamul românesc”, publicație pe care a condus-o în perioada 1906-1940)¹⁷. Ca semn al recunoașterii internaționale a valorii sale, 12 celebre universități din lume i-au decernat titlul de doctor *Honoris Causa*, 10 Academii și 8 Institute și Societăți de înaltă ținută științifică l-au ales membru și trei orașe l-au declarat cetățean de onoare.

Vasile Pârvan a creat școala științifică de arheologie și istorie veche, a condus Școala română din Roma, calitate în care a supravegheat apariția periodicelor „Ephemeris daco-romana” (1923-1925) și „Diplomatarium italicum” (1925). Începând cu anul 1910 a devenit director al Muzeului Național de Antichități, succedându-i lui Grigore Tocilescu. În perioada propriului directoriat a publicat rezultatele campaniilor arheologice de la Ulmetum, Histria și Tropaeum Traiani. Între meritele sale se cuvine a menționa lărgirea orizontului istoric în câteva direcții precum: civilizația geto-dacilor, civilizația daco-romană, coloniile comerciale grecești de pe litoralul estic al Mării Negre și legăturile dintre colonii și populația autohtonă. Pârvan este cel care a introdus în circuitul științei universale civilizația geto-dacilor, puțin cunoscută până la el.

Bogdan Petriceicu Hașdeu, titular al catedrei de filologie comparată între 1874-1900, a fost considerat cel mai mare poliglot român, întemeietor al slavisticii românești, savant cu contribuții în variate domenii ale științei, dar mai ales în acelea ale istoriei, filologiei, lingvisticii, publicist, literat, jurist, economist.

A editat revistele: „România” (1858-1859), „Foaea de istoria română” (1859), „Foiță de istorie și literatură” (1860), „Din

Bogdan Petriceicu Hașdeu

Moldova” (1862-1863), „Arhiva Istorică a României” (1864-1868), „Aghiută, foaie umoristică, satirică și critică” (1863-1864), „Foaia Societății Românismul” (1870-1871), „Revista literară și științifică” (1876), „Revista Nouă” (1887-1894), „Apărarea Națională” (1902) și ziarele: „Columna lui Traian” (1870-1889); „Traian, ziar politic, literar, științific și industrial” (1869-1870), „Columna”, „Lumina” (1863) ș.a. Una dintre laturile predilecte ale activității sale a fost aceea de editor de izvoare istorice. Pasiunea pentru sursele istorice, pentru arhive în general l-a caracterizat toată viața. A publicat documente din arhivele și din bibliotecile din țară, dar și din străinătate. A manifestat o preocupare deosebită pentru carte și biblioteci. Custode la Biblioteca Școalelor din Iași și la Biblioteca Națională din Iași, calitate în care a alcătuit un *Proiect de organizare și completare a Bibliotecii*

Naționale, Hașdeu a organizat pe baze moderne Arhivele Naționale. Ca director al Arhivelor Naționale a fost preocupat de evidența documentelor, de buna lor conservare, de construirea unui local nou, de angajarea prin concurs a unui personal de înaltă calificare și competență. Activitatea sa științifică se poate rezuma în 2.236 de titluri cuprinzând lucrările, studiile și articolele sale, bibliografii, recenzii, discursuri.

Dimitrie Evolceanu a funcționat în cadrul Catedrei de literatură și limbă latină între 1902-1935, în intervalul 1923-1925 fiind ales decan al Facultății de Litere și Filosofie. A desfășurat o activitate intensă care a stat sub semnul criticii rafinate, dar incisive, apărând principiile estetice junimiste. Colaborator la *Dicționarul limbii române* și autor al unor lucrări de gramatică latină, a fost decorat cu Coroana României în grad de Comandor.

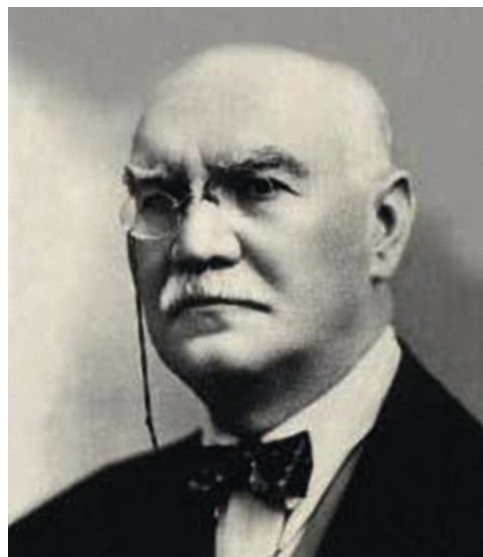
În 1877, după moartea lui Ullyse de Marsillac, Catedra de limba și literatura franceză s-a desființat, pentru a fi înlocuită cu cea de istorie a literaturilor moderne, încredințată în 1878 lui Gian-Luigi Frollo, primul romanist al Universității din București.

Istoria literaturii române s-a predat împreună cu istoria românilor, de această sarcină achitându-se Vasile A. Urechia, până în 1897 când istoria literaturii a fost suplinită de Ovid Densușianu, apoi, din 1901, de Ioan Bianu. Specialist și „perfect cunoscător al literaturii românești vechi”, editor de manuscrise, specialist în probleme de bibliologie și biblioteconomie, bibliofil pasionat, erudit, Ioan Bianu și-a consacrat cea mai mare parte din viață și din activitate organizării Bibliotecii Academiei Române. A slujit Biblioteca Academiei cu abnegație și modestie, cu rigoare și cu un devotament intrat în legendă. A fost preocupat de organizarea și

îmbogățirea fondului ei de cărți fiind achiziționate peste 500.000 de volume, mii de manuscrise, stampe, scrisori, periodice, hărți etc. Între anii 1890-1896 a cumpărat terenul de două ha și casele unde se află și astăzi Academia și Biblioteca ei (Calea Victoriei, nr. 125). Este considerat creatorul Școlii Naționale de Biblioteconomie și Bibliografie, transformând Biblioteca Academiei în centrul activității de documentare din România.

Ca reprezentant al filologiei românești a fost preocupat de reforma ortografiei limbii române pe care a realizat-o în 1904. A elaborat numeroase studii despre literatura românească veche, a promovat cercetările de folclor și cu caracter etnografic. A inițiat prima serie de publicații de acest gen: *Din viața poporului român*.

Catedra de filosofie era ocupată în 1864 de Ioan Zalomit, doctor al Universității din Berlin, primul director al Școlii Normale Superioare.

Constantin Rădulescu-Motru

Constantin Rădulescu-Motru, conferențiar pe teme de istoria filosofiei antice și estetică la Facultatea de Litere din București (din 1897) și profesor la Seminarul Pedagogic Universitar condus de Constantin Dumitrescu-Iași, a devenit în 1900 titular al catedrei de psihologie experimentală, transformată în 1909 în Catedra de psihologie, logică și teoria cunoștinței.

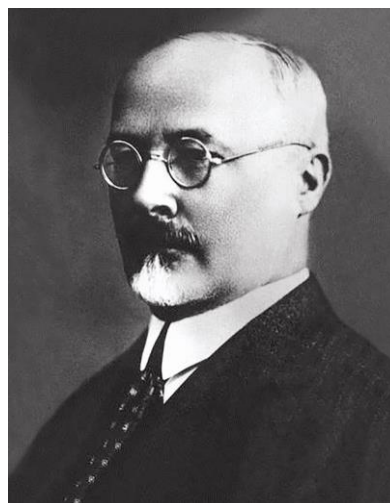
Între posturile ocupate de Rădulescu-Motru trebuie amintite și acelea de: fondator al „Noii Reviste Române”, organizator și editor al colecției de *Studii filosofice*, transformată ulterior în „Revista de filosofie”, întemeietor în 1910 al Societății de studii filosofice. Intelectual cu vaste preocupări științifice, își îndrepta atenția și spre domenii care nu aveau legătură cu interesul de moment, precum fizica, fiziologia, chimia, psihiatria, matematica, filologia. Concepția sa filosofică are la bază noțiunile de energie și personalitate, îmbinate și armonizate cu ajutorul noțiunilor de cultură, caracter și vocație.

Titu Maiorescu a predat logica și istoria filosofiei contemporane, remarcându-se ca critic și teoretician literar, lingvist, filosof, om politic, estetician. A fost director de societăți literare și publicații literare. A avut o intensă activitate politică, parlamentară și diplomatică. A fost de mai multe ori ministru și prim-ministru al României. La 27 de ani era membru al Academiei Române (1867). A fost de cinci ori ministru, și anume: de trei ori al Cultelor și instrucțiunii publice (7 aprilie 1874 - 28 ianuarie 1876; 23 martie 1888 - 28 martie 1889; 16 noiembrie 1890-20 februarie 1891), o dată al Justiției (7 iulie 1900 - 12 februarie 1901) și o dată la Externe, în care calitate, fiind și președinte al Consiliului de miniștri, a decis intervenția românească în Balcani și a condus conferința

păcii de la București, care ne-au dus la anexarea celor două județe din sudul Dobrogei (1912-1913).

Constantin Dimitrescu-Iași a ținut primul curs de sociologie, iar Petre P. Negulescu a predat istoria filosofiei și filosofia culturii. Unul dintre cei mai importanți gânditori ai perioadei interbelice, Petre P. Negulescu este creatorul unei opere vaste. Debutul său publicistic a avut loc în 1892, în „Convorbiri literare”, cu un studiu de estetică.

Cele mai multe dintre lucrările sale sunt legate de activitatea sa didactică. Pe lângă volumele litografiate, a publicat multe alte lucrări valoroase. Negulescu a semnat o serie de studii și în reviste și în volume omagiale. În opera sa filosofică aspectele teoretice se îmbină cu analizele istorice și sintezele multor date din diferite discipline. Opera lui demonstrează o gândire originală, în cazul său fiind vorba nu de o istorie a filosofiei, ci de un sistem filosofic. Și-a definit propria concepție filosofică drept un „empirism realist”.

Simion Mehedinți

Studiul geografiei este reprezentat de personalități marcante precum Simion Mehedinți, titular al catedrei din 1900 și academician din 1915, care s-a preocupat de stabilirea obiectului și conținutului geografiei, de precizarea locului ei în sistemul științelor, de determinarea legilor și categoriilor geografice și a metodelor de cercetare în geografie și geopolitică.

Director al revistei „Convorbiri literare” și colaborator la publicațiile „Geopolitică și geoistorie”, „Analele Academiei Române”, „Buletinul Societății Române de Geografie”, „Analele Dobrogei”, „Natura”, „Anuarul de Geografie și Antropogeografie”, „Cuvântul Studentesc” etc., a elaborat un sistem propriu de gândire geografică, concretizat în lucrarea sa fundamentală, *Terra – Introducere în geografia ca știință* (1931).

George Vâlsan, membru titular al Academiei Române (1920), președinte al Societății etnografice române și director al Institutului de geografie din Cluj, pe care l-a fondat și în jurul căruia a înființat o școală geografică românească, s-a ocupat de probleme de geografie generală, geomorfologie, geografie umană, istorie a geografiei, etnografie, toponimie, biogeografie. Teza sa de doctorat, *Câmpia Română* (1915), lucrare fundamentală a literaturii geografice românești, este primul studiu al unei mari unități geografice. Prin această lucrare el a pus, împreună cu Constantin Brătescu, bazele geomorfologiei moderne în România.

Facultatea de Științe a debutat cu profesorii: Alexandru Orăscu (geometrie descriptivă), Dumitru Petrescu (geometrie analitică și astronomie), Emanoil Bacaloglu (fizică), Carol Ferreratti, apoi, din noiembrie 1864, Constantin Esarcu (istoria naturală), Ilie Angelescu (matematică superioară, algebră

superioară, calcul diferențial și integral), Alexe Marin (chimie), Grigore Ștefănescu (geologie și mineralogie). În anul 1866, Ilie Angelescu a fost înlocuit cu profesorul Ion Fălcoianu, care a predat mecanica rațională până în 1868.

Catedra de calcul diferențial și integral și mecanică rațională, scoasă la concurs în 1869, a fost ocupată de Iacob Lahovary, suplinat în 1877 de Cantacuzino-Râfoveanu și Grigore Stravolca.

Dimitrie Brândza

În 1874, prin transfer de la Iași, Catedra de botanică și zoologie a fost atribuită lui Dimitrie Brândza, licențiat în științe naturale al Facultății de Științe din Paris și creator al Grădinii Botanice din București. Grădina a fost inaugurată în 1891, după ce serele au fost construite și populate, dar a fost afectată de inundația care a avut

loc în 1892 și a fost avariată în timpul primului război mondial. Muzeul Grădinii Botanice adăpostește peste 5.000 de specii de plante, inclusiv 1.000 de specii exotice.

Spiru Haret a fost titular la Facultatea de Științe, predând între 1878-1910 cursuri de fizică, matematică, mecanică rațională. În paralel, a profesat și în cadrul Școlii de poduri și șosele și al Școlii de ofițeri de artilerie și geniu, iar după pensionare a ținut prelegeri de popularizare la Universitatea populară. În 1910 publică *Mecanica socială*, utilizând pentru prima oară matematica în explicarea și înțelegerea fenomenelor sociale.

Spiru Haret

Succesorul lui Haret a fost Dimitrie Pompeiu, profesor de mecanică din 1912, cu numeroase contribuții în domeniul analizei matematice, al teoriei funcțiilor de o variabilă complexă sau al mecanicii raționale.

Cea mai importantă lucrare a sa este teza de doctorat (Paris, 1905), rămasă celebră, *Sur la continuité des fonctions de variables complexes*, în care a demonstrat existența funcțiilor analitice continue pe mulțimea singularităților lor (*funcțiile Pompeiu*). Pompeiu a fost inițiatorul teoriei funcțiilor poligene, care constituie o extindere naturală a funcțiilor analitice. În acest domeniu a introdus noțiunea de derivată areolară și a extins celebra formulă a lui Cauchy, prin formula cunoscută ca formula lui Cauchy-Pompeiu. De asemenea a introdus noțiunea de distanță între două mulțimi și a construit funcții reale, neconstante, a căror derivată se anulează în orice interval, denumite funcții Pompeiu. Este creatorul școlii matematice de teoria ecuațiilor cu derivate parțiale și de mecanică.

În anul 1895, Nicolae Coculescu, întemeietorul Observatorului astronomic din București și cunoscut cercetător pentru studiile de mecanică cerească asupra calculului perturbațiilor planetelor, a devenit profesor la catedra de astronomie și mecanică cerească.

În 1900 Gheorghe Țițeica, creatorul geometriei diferențiale, a fost numit la catedra de geometrie analitică. S-a ocupat în special cu studiul rețelelor din spațiul cu n dimensiuni, definite printr-o ecuație a lui Laplace și a fost creator al unor capitole din geometria diferențială proiectivă și afină, unde a introdus noi clase de suprafețe, curbe și rețele care îi poartă numele. Prin numeroasele lucrări de matematică elementară și de popularizare a științei, pe care le-a publicat de-a lungul vieții, a contribuit la ridicarea nivelului învățământului matematic din România.

Traian Lalescu, recunoscut la nivel internațional prin studiile sale referitoare la ecuațiile integrale, a ajuns profesor la Catedra de mecanică rațională în 1911, pentru ca în 1913 să treacă la Catedra de algebră superioară din cadrul aceleiași facultăți. Tot lui îi revine meritul de a fi înființat în 1920 Școala Politehnică din Timișoara.

Emanoil Bacaloglu, profesor de fizică și chimie la Școala de Medicină a lui Carol Davila (din 1861) și la Școala superioară de științe, transformată ulterior în Facultatea de Științe, s-a remarcat prin lucrările originale, prin inițiativa de a deschide primul cabinet de fizică al Universității și prin participarea la întemeierea a diferite societăți științifice și culturale (Societatea Științei Fizice, Ateneul Român). Profesorii care l-au succedat la catedra de fizică au fost: D. Negreanu, C. Miculescu, D. Bungeanu, D. Hurmuzescu.

Lui Alexe Marin i-au urmat la catedra de chimie profesorii: Constantin I. Istrati și G.D. Longinescu. Constantin I. Istrati a întemeiat școala de chimie organică și s-a remarcat prin cercetările asupra zăcămintelor naturale (sare, petrol etc.). Studiind derivații halogenați ai benzenului, a descoperit o nouă clasă de coloranți, realizare pentru care a primit Medalia de aur la Expoziția Internațională de la Paris, în 1889. Prin lucrarea *Studiu relativ la o nomenclatură generală în chimia organică* (1913) a contribuit substanțial la fixarea terminologiei în domeniul chimiei.

Primul profesor de geologie a fost Grigore Ștefănescu, întemeietorul Catedrei de mineralogie-petrografie, ocupată ulterior de Ludovic Mrazec. Tot lui Ștefănescu i se datorează și înființarea Muzeului de geologie-mineralogie, precum și prima hartă geologică a României.

Nici activitatea profesorului Mrazec nu a fost lipsită de merite, el fondând Institutul Geologic. Direcțiile de cercetare pe care le-a abordat profesorului Mrazec s-au înscris într-un spectru larg: mineralogie, petrologie metamorfică, petrologie magmatică, cartografie și geologie structurală, geologia petrolului, petrografie sedimentară, zăcămintele de minereuri.

Catedra de istorie naturală l-a avut ca titular pe Dimitrie Brândză care a predat cursurile de zoologie și botanică, și a creat Muzeul de botanică și Institutul botanic. Începând cu anul 1892 Catedra de morfologie animală a fost atribuită prin concurs lui Dimitrie Voinov, membru al Academiei Române din 1927 și membru corespondent al Societății de Biologie din Paris. Fondator al citologiei în România, Voinov a realizat cercetări citogenetice pe diferite grupe de insecte (coleoptere, lepidoptere, ortoptere) și a studiat forma, structura și dezvoltarea spermatozoizilor, contribuind la elucidarea fenomenului de fecundație. În plus, a realizat cercetări cariologice asupra coropișniței (*Gryllotalpa vulgaris*), ce conduc la descoperirea unei noi forme ce conține 17 cromozomi, și a întocmit primul tratat românesc de tehnică histologică (*Principii de microscopie*, 1900).

Emanoil C. Teodorescu, profesor de fiziologie vegetală la Universitatea din București între anii 1907-1935 și director al Institutului Botanic, a organizat primul laborator de anatomie și fiziologie vegetală din România și este considerat întemeietorul școlii de algologie din România și al învățământului universitar de fiziologie vegetală. Ca algolog, a descoperit două genuri de alge: *Gomontiella subtubulosa* și

Dunaliella. Tot el a stabilit influența radiațiilor luminoase de diferite lungimi de undă asupra plantelor, cu rezultate importante privind relația plantă-lumină și a efectuat experiențe privind influența concentrației unor substanțe chimice asupra vegetației. Meritele sale științifice au fost recunoscute prin acceptarea ca membru al unor înalte instituții, precum Academia Română (1945) sau Academia de Științe din Paris.

Facultatea de Medicină a funcționat la momentul înființării, 1869, cu profesorii: Carol Davila (titular al Catedrei de chimie și fizică), Gheorghe Polizu (anatomie și fiziologie), Ștefan Capșa (istorie naturală), Nicolae Turnescu (la Catedra de clinică chirurgicală), Alexandru Marcovici (la clinica medicală), G. Alexiu (patologie medicală și anatomie patologică), M. Obedenaru (la clinica bolilor de copii). În același an corpul didactic a fost completat prin angajarea lui E. Severin (anatomie și histologie patologică), I. Theodori (patologie generală și specială), G. Atanasovici (medicină legală), P. Protici (patologie chirurgicală), Iacob Felix (igienă). Următoarea etapă importantă în reorganizarea facultății s-a produs în anul 1872, când au devenit definitivii următorii profesori: George Alexianu (medicină legală), Ștefan Capșa (obstetrică teoretică și practică), Carol Davila (chimie medicală), Iacob Felix (igienă), Alexandru Marcovici (la clinica medicală și dermatologie), M. Obedenatul (la Catedra de psihologie și clinică infantilă), Gheorghe Polizu (anatomie și histologie), P. Protici (patologie chirurgicală, bandaje și aparate), I. Theodori (terapie generală și aplicată), Nicolae Turnescu (la Clinica chirurgicală și sifilitică, medicină operatorie și anatomie chirurgicală). Extinderea facultății

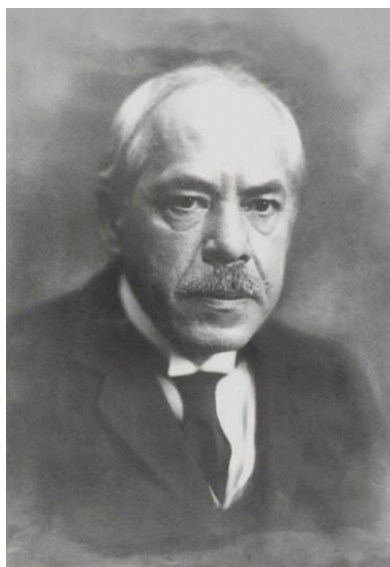
a continuat în intervalul 1874-1879, când au fost create noi catedre și atrase noi cadre didactice, precum: Alexandru Sutz (medicină legală și psihiatrie), D. Sergiu (fiziologie), C.D. Severeanu (medicină operatorie), M. Petrini-Galatz (histologie și microscopie)

Între profesorii Facultății de Medicină s-a remarcat Victor Babeș, salariat al instituției din 1887, fondatorul studiilor de anatomie patologică și bacteriologie, și autor, alături de A. Cornil, al primului tratat de bacteriologie din lume (1885).

Victor Babeș

Multe realizări se leagă de numele altor cadre didactice. Este cazul, de pildă, al lui C.D. Severeanu care a introdus în 1873 în spitale metodele listeriene de antisepsie și asepsie. Tot el a înființat școala de chirurgie, așa cum George Assaky a pus bazele chirurgiei experimentale. Un alt specialist de seamă a fost Thoma Ionescu, care a obținut performanțe în chirurgie și a întemeiat Societatea de chirurgie.

Gheorghe Marinescu

Un alt profesor de elită, Gheorghe Marinescu, fost elev al lui Victor Babeș cu rezultate excelente la studiile realizate în Franța, a creat școala românească de neurologie și a fost titular la Catedra de neurologie.

Nu poate fi trecut sub tăcere nici numele lui Ioan Cantacuzino, profesor la Catedra de medicină experimentală. El a fondat Școala românească de patologie experimentală, imunologie și medicină preventivă, precum și „Revista științelor medicale” (1905).

Facultatea de Teologie a fost reprezentată încă de la deschiderea cursurilor, în 1881, de șapte persoane, a căror competență era certificată de studiile absolvite. Este cazul lui Calistrat Orleanu Bârlădeanul (doctor în teologie la Atena, predă patrologia), Silvestru Bălănescu Piteșteanul (licențiat la Academia Teologică din Kiev, predă istoria dogmelor), Inocențiu Moisiu Ploieșteanul (absolvent al

Seminarului de la Socola, predă introducerea în Vechiul Testament), Ghenadie Enăceanu (licențiat la Academia Teologică din Kiev, predă enciclopedia teologică), Barbu Constantinescu (licențiat în teologie și doctor în filosofie la Universitatea din Leipzig, predă istoria bisericească), Nicolae Nitzulescu (licențiat în teologie și doctor în filosofie la Universitatea din Leipzig, predă limba ebraică și exegeza Vechiului Testament), Gheorghe Zotu (licențiat în teologie și doctor în filosofie la Universitatea din Tübingen). În anul 1884, când se reiau cursurile după o întrerupere de doi ani, confirmați prin decret ministerial erau următorii trei profesori: Nicolae Nitzulescu pentru enciclopedia teologică și arheologia biblică, Gherasim Timuș pentru limba ebraică și exegeza Vechiului și Noului Testament, Ghenadie Enăceanu pentru istoria bisericească universală și a românilor. În 1885 li se alătură Ioan Cornoiu (suplinitor pentru disciplina exegeza Noului Testament). Corpul profesoral se extinde în 1887 prin numirea lui Constantin Erbiceanu (teologia dogmatică fundamentală, istoria dogmelor și apologetică), Pimen Georgescu (teologia dogmatică specială și simbolică) și Alexandru Mironescu (teologie morală și asceză). Anul 1888 continuă diversificarea programului de studiu și, implicit, angajarea unor noi cadre didactice (Simion Popescu pentru teologia practică și Barbu Constantinescu pentru istoria dogmelor și patrologie). După adoptarea legii din 1890 prin care Facultatea de Teologie era recunoscută ca parte a Universității, profesorii aflați în funcție erau: Gherasim Timuș (limba ebraică, arheologie și Vechiul Testament), Nicolae Nitzulescu (istoria dogmelor și patrologie), I. Cornoiu (exegeza Noului Testament și enciclopedia teologică), Constantin Erbiceanu (drept

bisericesc), Barbu Constantinescu (istoria bisericească), Alexandru Mironescu (teologie morală) și Pimen Georgescu (teologie dogmatică). Augmentarea numărului de cadre didactice se produce în 1891 cu Badea Cireșeanu (teologie practică) și Dragomir Demetrescu (istorie bisericească). La începutul secolului al XX-lea, datorită vacantării unor catedre, au fost numiți profesorii: Constantin Nazarie, în 1901, pentru Catedra de teologie morală, Dimitrie Boroianu, în 1902, pentru Catedra de drept bisericesc, Ioan Mihălcescu, în 1904, pentru Catedra de dogmatică, Ioan Popescu-Mălăiești, în 1907, pentru Catedra de Vechiul Testament. După crearea în 1905 a Catedrei de istoria Bisericii române a fost numit ca profesor agregat Nicolae Dobrescu.

Integrarea femeilor în corpul profesoral universitar s-a produs, cum era de așteptat, târziu, învățământul superior constituind palierul educațional dominat de bărbați, fie ei cadre didactice sau studenți. Extrem de redusă numericeste, prezența femeilor ca salariate ale facultăților este identificabilă la nivelul posturilor inferioare, ele răspunzând în majoritatea situațiilor de lucrările practice, de laborator, și nefiind cooptate în susținerea efectivă a cursurilor¹⁸.

Cercetarea științifică în cadrul Universității din București a fost impulsionată de funcționarea mai multor societăți, între care amintim: *Societatea anatomică* (al cărei președinte era Aurel Babeș), *Societatea de chimie din România* (1919, fondată de Alexandru Zaharia), *Societatea naturalistilor din România* (întemeiată în 1899 de Andre Popovici-Bâznoșanu),

Societatea română de biologie (creată în 1907 de Ioan Cantacuzino), *Societatea numismatică română* (1903), *Societatea politehnică* (1882), *Societatea regală de geografie* (1875), *Societatea română de științe* (1890), *Societatea română de chirurgie* (1898, Thoma Ionescu).

Deopotrivă, pentru contribuția avută la facilitarea activității științifice, se impune menționarea institutelor de cercetare. Printre cele mai importante din epocă s-au numărat: *Institutul de patologie și bacteriologie* (1887, fondat de Victor Babeș), *Institutul medico-legal* (primul institut de acest fel din lume, înființat în 1892 de Mina Minovici), *Institutul de fiziologie* (1892, Alexandru Vitzu), *Institutul de anatomie topografică și chirurgie experimentală și chirurgie experimentală și operatorie* (1895, Thoma Ionescu), *Institutul de chimie* (1906), *Institutul geologic al României* (1908, Ludovic Mrazek), *Institutul electrotehnic universitar* (1913, Dragomir Hurmuzescu), *Institutul de studii și cercetări privitoare la Europa sud-estică* (1914, înființat din inițiativa lui Nicolae Iorga, Vasile Pârvan și G. Munteanu-Murgoci).

Data fiind contribuția la cercetarea științifică din diferite domenii, prezentăm câteva date despre unele dintre institutele enumerate. Astfel, Institutul Geologic al României a continuat activitatea desfășurată de Biroul Geologic, prima instituție din România care a asigurat cercetarea geologică și care a funcționat între anii 1882-1889, având în plus o secție de agrogeologie pentru cercetarea solului țării. Institutul Geologic asigura organizarea, gestionarea și

¹⁸ „Anuarul Universității din București pe anul școlar 1911-1912”, București, 1912, pp. 69-72.

valorificarea publică a fondului național de date geologice, conservarea și valorificare carotelor de foraje, a colecțiilor de minerale, roci și flori de mină, precum și monitorizarea mediului din zonele miniere. Primul director al institutului, din anul înființării până în 1928, a fost Ludovic Mrazek (1867-1944), mineralog și petrograf, primul profesor de mineralogie și petrografie de la Universitatea din București, membru (din 1905) și președinte (1932-1935) al Academiei Române, autor al primului curs de mineralogie și petrografie publicat în România.

Institutul de patologie și bacteriologie a fost conceput inițial ca o școală practică superioară pentru toți cei din domeniul sanitar, un institut medical complex, asemenea Institutului Pasteur de la Paris, având secții de anatomie patologică, bacteriologie, vaccinare antirabică, patologie veterinară, serologie și chimie.

Institutul de anatomie topografică și chirurgie experimentală și chirurgie experimentală și operatorie a reflectat concepția științifică a întemeietorului său, Thoma Ionescu, medic chirurg și anatomist, profesor universitar, inițiator al unor tehnici chirurgicale noi, întemeietorul școlii românești de chirurgie și de anatomie topografică, membru de onoare al Academiei Române. Institutul cuprindea trei secții (anatomie patologică, anatomie compa-

rativă și chirurgie experimentală), un muzeu, o sală de operații experimentale și o bibliotecă.

Prin activitatea prodigioasă a acestui institut și prin antrenarea în munca de cercetare a tinerilor medici, s-a creat o adevărată școală de anatomie patologică și chirurgie.

Universitatea din București a reprezentat cel mai important centru de cercetare științifică, contribuind la creșterea prestigiului cultural al țării. Un indiciu al eferverscenței științifice este reprezentat de periodicele apărute în cadrul acestui centru de învățământ, precum: „Revista generală a învățământului” (1905, G. C. Antonescu), „Anuarul de geografie și antro-po-geografie” (1909, Simion Mehedinți), „Revista istorică” (1915, N. Iorga), „Buletinul societății de științe fizice” (1892), „Revista științifică V. Adamachi” (1910), „Studii tehnice și economice”, „Revista științelor medicale” (1905, I. Cantacuzino), „Arhiva veterinară” (1904), „Revista de chirurgie” (1897, Thoma Ionescu) etc.

În scopul protejării și promovării intereselor profesionale, în perioada 1878-1898 a funcționat Societatea corpului didactic de toate gradele din România, la conducerea căreia s-au aflat universitarii Constantin Bosianu, Alexandru Orăscu și Constantin Boerescu.

Studentii

Legea instrucțiunii publice din 1864 stabilea condițiile pentru viitorii studenții. Astfel, înscrierea la facultate era permisă doar

absolvenților de liceu posesori ai diplomei de bacalaureat și absolvenților de gimnaziu (pentru aceștia din urmă admiterea la

facultate fiind permisă doar în primii 2 ani de la punerea în practică a actului normativ indicat). Legea din 1912, sporind autonomia universitară, lăsa la latitudinea facultăților admiterea ca audienți a persoanelor care nu dețineau diploma de absolvire a unui liceu sau seminar, cu condiția de a avea 17 ani împliniți. Audienții puteau frecventa cursuri și seminarii și, în cazul în care consiliul profesoral consimțea, se prezentau la examene cu scopul de a obține diplome universitare. Studenții care urmaseră studiile secundare la școli străine nu se puteau înscrie la facultate decât după echivalarea certificatelor respective. Avansarea într-un an de studiu superior era condiționată de promovarea examenelor din anul anterior. Din cauza dificultății obținerii diplomei de bacalaureat numărul studenților a fost redus în primii ani de la deschiderea Universității, o relativă ameliorare a cifrei înscrierilor înregistrându-se după primul deceniu de funcționare. Chiar dacă modeste, efectivele de studenți sunt relevante pentru opțiunile profesionale ale tinerilor, cei mai mulți respectând „cutuma” epocii și îndreptându-se spre Facultatea de Drept, care le oferea mai multe oportunități de angajare și un prestigiu sporit în societate.

După apariția Facultății de Medicină, aceasta devine a doua instituție preferată de tineri, ultimele locuri ocupându-le facultățile de Științe și Litere, ai căror absolvenți, în majoritate, erau interesați de o ulterioară carieră didactică în învățământul secundar¹⁹.

O creștere substanțială a numărului de studenți se observă după intrarea în vigoare a legii din 1898 a lui S. Haret referitoare la

învățământul secundar și superior care reforma modalitatea de finalizare a liceului, în locul bacalauratului, în care accentul cădea pe redarea cât mai fidelă a unui volum informațional consistent, fiind introdus examenul general, cu scopul „de a dovedi mai ales influența studiilor făcute asupra cugetărei” elevilor. Pe lângă efectul imediat al legii lui Haret, constând în sporirea cifrei studenților, rămâne în continuare o realitate rata crescută a abandonului, mulți tineri care nu se puteau conforma rigorilor universitare renunțând la studii. Explicația o constituie atât pregătirea mai slabă a absolvenților de liceu, posesori ai unei diplome obținută mai ușor, cât și faptul că era posibilă îmbrățișarea unei cariere onorabile (de pildă cea de profesor secundar) în lipsa diplomei de licență.

Spre ilustrarea ritmului în care a evoluat înscrierea și gradul de absolvire în rândul studenților la Universitatea din București, prezentăm situația de mai jos.

Un aspect aparte în analiza efectivelor studențești din epoca modernă îl reprezintă accesul fetelor la facultăți. Deși Legea instrucțiunii publice din 1864 nu interzice înscrierea tinerelor în învățământul superior, prezența lor la Universitate este târzie și timidă, consecință a prejudecăților din societatea românească. O încercare de reglementare a acestui aspect i-a aparținut lui Vasile Conta care, în proiectul de lege întocmit la 1880 și nematerializat, prevedea accesul tinerelor doar la Facultatea de Medicină și la Școlile normale superioare, celelalte facultăți putând „admitte studente numai cu dreptul de a da examen”.

---

¹⁹ A.N.I.C., fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar nr. 4987/1889, f. 14.

Un an mai târziu s-a permis fetelor care posedau diplomă de bacalaureat să se înscrie la facultățile de drept, medicină și litere, multe dintre viitoarele studente provenind din rândul fostelor eleve ale Școlii Centrale din București. Prima prezență feminină între studenții Facultății de Medicină din București a fost consemnată abia în 1880, în vreme ce primele licențiate datează din anul 1883 la Facultatea de Litere, 1887 la Facultatea de Științe și 1890 la Facultatea de Medicină.

Frecventarea facultăților era îngreunată de condițiile improprii în care adesea se desfășurau cursurile.

La Facultatea de Medicină, de exemplu, se menționează lipsa spațiului („încăperile pentru lucrări practice erau neîncăpătoare, aici abia pot lucra 10-12 studenți, iar materialele se pierd sau se deteriorează din această cauză”, în timp ce colecțiile și biblioteca facultății se aflau risipite în localul Universității prin coridoare sau alte mici săli obscure, așa încât nu puteau fi utilizate) și organizarea deficitară a instituției (cursurile și orele de practică medicală se țineau în clădiri distincte, „încât este un spectacol într-adevăr întristător văzând cu cât zel tinerii bravează toate intemperiele pentru a câștiga cunoștințele lor”)²⁰.

Anul școlar	DREPT		ȘTIINȚE		LITERE		MEDICINĂ		Doctorat
	Înscriși	Licențiați	Înscriși	Licențiați	Înscriși	Licențiați	Înscriși	Licențiați	
1864-65	92	-	11	-	23	-	-	-	-
1865-66	13	1	11	-	11	-	-	-	-
1866-67	31	3	15	-	6	-	-	-	-
1867-68	31	11	9	-	18	-	-	-	-
1868-69	20	5	8	3	11	4	-	-	-
1869-70	44	5	17	-	9	-	40	-	-
1870-71	42	6	10	1	8	1	38	1	-
1871-72	63	13	18	-	13	-	42	-	-
1872-73	84	1	12	-	7	-	31	2	2
1873-74	68	10	17	2	6	1	32	-	5
1874-75	38	16	9	1	12	-	24	1	14
1875-76	76	14	35	-	16	1	23	-	8
1876-77	64	34	29	-	13	3	103	1	13
1877-78	51	29	18	-	12	-	37	1	15
1878-79	37	31	10	-	10	-	81	2	12
1879-80	46	47	35	1	21	1	132	3	5
1880-81	43	40	39	5	19	2	113	-	21
1881-82	28	33	21	1	10	4	96	-	10

²⁰ *Istoria Universității din București*, vol. I, București, 1977, p. 171 (această lucrare a servit în mod repetat la informare pe marginea perioadei cercetate).

1882-83	51	22	53	-	18	3	57	-	11
1883-84	48	40	58	1	27	1	61	5	5
1884-85	73	33	76	-	30	4	63	1	9
1885-86	78	28	52	1	27	3	55	1	26
1886-87	44	28	36	5	23	1	35	2	9
1887-88	67	42	70	-	24	4	47	-	25
1888-89	106	38	63	8	61	17	54	-	28
Total	1338	530	732	29	435	50	1194	20	218

Între factorii care afectează învățământul universitar se găsesc, deopotrivă, calitatea prelegerilor și organizarea discutabilă a facultăților, neajunsuri inerente începutului. În acest sens, atmosfera din Facultatea de Litere și filosofie este edificatoare, și anume:

„programul e mobil, incoherent, ca un zăpor de sloiuri în vremea desghețului. Suntem în devălmășie culturală. Cursurile se-ncalecă și coincid, se ciocnesc cap în cap; profesorii schimbă orele, lipsesc când se anunță și vin când nu-i aștepți. Studențimea, ca și profesorul, nu excelează prin punctualitate”. Nici la Facultatea de Drept situația nu era mai încurajatoare, atât timp cât, potrivit mărturiilor lui Constantin Rădulescu-Motru, student aici între 1885-1889, „profesorii nu făceau discuții cu studenții, ci rosteau de la catedră expuneri nesfârșite, pe care era foarte greu să le înregistreze cineva metodic”.

Cercetarea ratei de înscriere a fetelor la facultăți indică un progres impresionant, între 1893-1914 înregistrându-se mărirea de cinci ori a numărului de studente, superioară evoluției în cazul studenților, al căror număr doar se dublează de-a lungul perioadei.

Această realitate își găsește justificarea atât în creșterea interesului pentru instrucția superioară, dar și în reformarea bacalaureatului prin legea învățământului din 1898, până atunci un examen dificil de promovat din cauza exigenței profesorilor universitari din

Iași și București ce compuneau comisiile de evaluare. În consecință, finalizarea studiilor secundare cu o mai mare ușurință, se traduce într-o cifră mai mare a înscrierilor la facultate, cu precizarea că se deteriorează calitatea studenților, mulți dintre ei renunțând la studii după 1-2 ani.

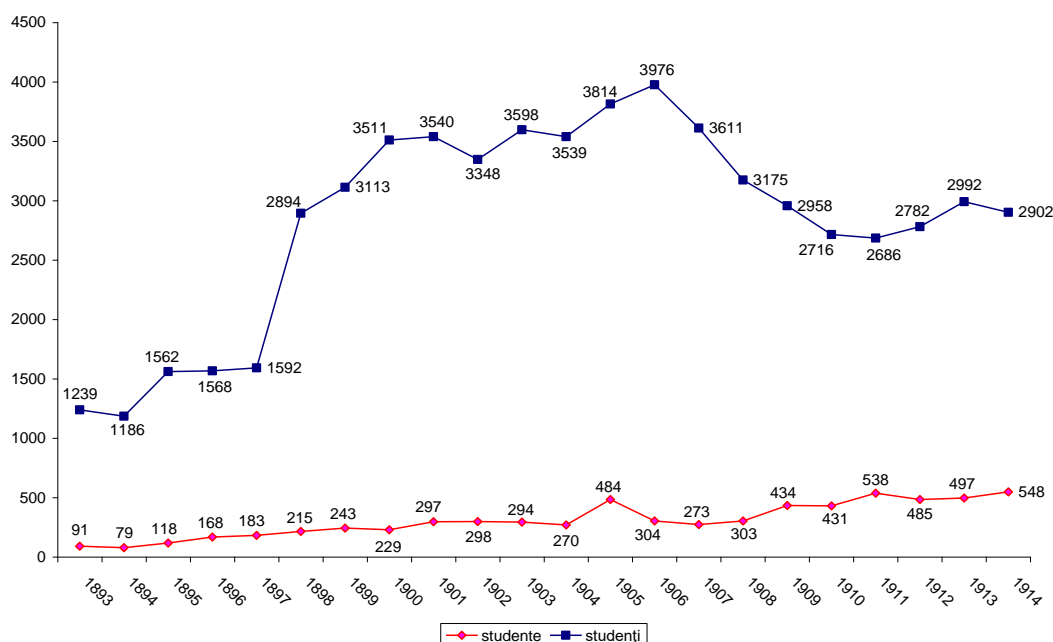
De altfel, învățământul universitar românesc în general este caracterizat de disproporția îngrijorătoare existentă între numărul celor care își finalizau studiile superioare și cel al licențiaților. Potrivit studiilor realizate pe marginea acestui aspect, se detașază câteva concluzii, și anume: la Facultatea de Drept și la Facultatea de Medicină cifra licențiaților reprezintă 1/5 din totalul absolvenților, la Facultatea de Litere și filosofie doar 1/16 dintre absolvenți sunt și licențiați, în vreme ce la Facultatea de Științe numai 1/31 din absolvenți se înscriu și promovează examenul de licență. Justificarea este una pragmatică, absolvenții preferând să își înceapă activitatea cât mai curând, ocuparea posturilor și menținerea în funcție nereclamând, cel puțin nu în primele decenii de la intrarea în vigoare a legii instrucțiunii publice din 1864, prezentarea diplomei de licență.

Nu trebuie omis, însă, că raportat la efectivele studențești pe ansamblu, prezența fetelor este una modestă, variind între 7% în 1893 și 16% în anul 1914. Compararea

datelor probează plasarea Facultății de Teologie sub monopolul bărbaților, tinerelor refuzându-li-se sistematic admiterea până în 1926/1927, când este consemnată prima prezență feminină aici. De asemenea, Facultatea de Drept, al cărei rol era „de a prepara elementele necesare pentru carierele judiciare și administrative”, se dovedește a fi un „fief” al studenților, tinerele reprezentând aici cel mult 1% din totalul cursanților. Rata scăzută a înscrierii fetelor la această facultate se datorează, în parte, probabilității reduse a absolventelor de a profesa în domeniul juridic. De interes sporit din partea fetelor care doreau să-și desăvârșească pregătirea intelectuală s-au bucurat Facultățile de Litere și filosofie, precum și cea de Științe, orientarea spre aceste domenii fiind explicabilă prin aceea că ele formau în principal cadrele didactice pentru școlile secundare.

Carierea profesorală era, așa cum s-a arătat anterior, una pe care femeile dornice sau nevoite să-și câștige singure existența o puteau urma cu acceptul societății. Mai bine remunerate, posturile din școlile secundare confereau ocupanților un statut social mai înalt, fapt care justifică opțiunea celor înzestrate din punct de vedere intelectual de a frecventa o facultate de natură a le facilita încadrarea într-o treaptă a învățământului valorizată superior.

Facultatea de Științe a atras atenția fetelor într-o manieră particulară, între cursanți regăsindu-se fete în proporție de 13% în 1893 și 22% în 1914. Orientarea predilectă a fetelor este, însă, către Facultatea de Litere și Filosofie unde, la începutul intervalului, acestea reprezintă 17% dintre studenți, pentru ca în 1914 să însumeze 41% dintre cursanți.

Evoluția cifrei înscrierilor la Universitatea din București (1893-1914)

O alternativă viabilă la cariera didactică se profila a fi în epocă activitatea în domeniul medical, un domeniu pentru care se considera *ab initio* că femeile posedă calitățile necesare. Astfel, este firească îndreptarea tinerelor spre Facultatea de Medicină (unde se aflau, în 1893, 2% studente prin raportare la totalul studenților, în 1914 studentele mediciniste însumând circa 20%), dar mai ales spre Școala de Farmacie, unde cifra studentelor depășește constant 30 de procente. Cu toate acestea, este incontestabilă supremația pe care studenții o dețin în Universitatea din București, fapt confirmat și de situația de mai jos²¹.

Pentru încurajarea tinerilor înzestrați intelectual, dar având o situație materială dificilă, se acordau burse de studiu atribuite în baza unui concurs. Acestora li se oferă câte 40-90 de lei din partea Fundației Universitare Carol I sau din diverse fonduri (de pildă fondul Hillel). Odată cu introducerea bursei, studenții se împart în două categorii: solvenți (plătitori ai taxelor școlare) și bursieri. Calitatea de bursier implica asumarea unor anumite obligații (frecvență regulată a cursurilor, rezultate bune la examene), nerespectarea lor atrăgând suspendarea subvenției. Cuantumul și numărul bursei au fluctuat de la an la an și cu greu acestea acopereau integral cheltuielile de studiu. Nu întotdeauna, însă, ajutoarele acordate studenților constituie modalitatea de recompensare, de încurajare a celor merituosi, dar aflați în dificultate materială. La Facultatea de Drept, de pildă, în primii ani de la aplicarea legii instrucției din

1864, bursele serveau pentru atragerea studenților la această instituție de învățământ, unde D. Bolintineanu semnală o situație particulară, și anume: „Catedrele deveniseră numai niște sinecure pentru deputați, senatori și favoriți care nu dădeau pe la școală și aveau câte 2-3 funcții înalte. La facultate erau mai mulți profesori decât școlari și, ca să nu închidă școala, ministrul a înființat un număr mare de burse pentru școlarii care vroiau să urmeze cursurile universitare”²².

La Facultatea de Teologie se acordau 20 de burse pentru studenți, aceștia beneficiind și de cazare în imobilele aflate în proprietatea bisericii Sf. Gheorghe Vechi. Studenții bursieri erau obligați să poarte costum clerical, care consta din două reverende (una de iarnă și una de vară), două cabane (una subțire și alta groasă), o rasă, un brâu și o pălărie cilindru. În 1895, prin *Regulamentul pentru costumul clerului, al studenților în Teologie și al elevilor seminariști*, vestimentația studenților teologi era compusă din pantalon, vestă, haină, palton de vară și altul de iarnă, pălărie înaltă și cravată.

Taxele de școlarizare au reprezentat un subiect sensibil pentru mulți studenți, pe care unii încercau să-l evite prin depunerea declarațiilor de pauperitate, care atrăgea scutirea de taxe. Taxele se stabileau prin regulamente speciale și variau în funcție de specificul facultății. Cea pentru înscrierea la cursuri oscila între 15-40 lei, iar cea de examinare între 60-120 lei. În cazul eliminării de la examen, studentul pierdea ½ din taxa de examinare. În funcție de dezvoltarea

²¹ „Anuarul Universității din București”, București, 1893/1894-1914/1915.

²² Oana Iucu, *Învățământul juridic în România. Abordare istorică și metodică*, București, 2005, p. 56.

programei de studiu din cadrul fiecărei instituții, numărul înscrierilor („inscripțiilor”) diferea. Astfel, la Facultatea de Drept, în anul I trebuiau urmate patru cursuri (și, în consecință, plătite patru înscrieri), în timp ce la Facultatea de Litere primul an avea prevăzute opt discipline. Calculând media unei înscrieri la valoarea de 30 de lei, rezultă că doar taxa de frecventare a cursurilor într-un an de studiu costa un student 120 lei la Drept și Medicină, și 240 lei la Facultatea de Litere. Obținerea licenței presupunea înscrierea la anumite cursuri (cinci la Facultatea de Drept, patru la cea de Litere), a căror frecventare presupunea achitarea unor taxe mai consistente (360 la drept și 420 lei la Litere). În medie, un student plătea circa 200 lei/an de studiu, cheltuielile fiind destul de mari.

În anul 1901 a fost elaborat un regulament special, prin care taxele de frecventare și examinare s-au desființat prin comasarea lor într-o taxă generală, stabilită la 30 lei pentru Facultățile de Litere, Teologie și Secția de matematică a Facultății de Științe; 60 lei pentru Facultatea de Drept și Secția fizico-naturală a Facultății de Științe; 90 lei pentru Facultatea de Medicină. De remarcat este reacția tinerilor din anul 1904, când s-a produs o creștere a taxelor prin adăugarea sumei de 30 lei pentru examenul de licență și a celei de 100 lei (respectiv 150 lei la Facultatea de Medicină) pentru eliberarea diplomei de licență/doctor. Nemulțumiți, studenții rezumă principalele probleme cu care se confruntau, și anume: „Ni s-a impus să facem 1 an și 2 luni armata, ni s-au impus taxe de frecvență, un

regulament aspru, ni s-au redus sesiunile din ianuarie și aprilie, acum se urmărește și alungarea noastră din Universitate, prin noile taxe”.

Începutul secolului al XX-lea a coincis cu concretizarea mai multor inițiative menite să amelioreze existența studenților presați de griji materiale cotidiene. Între acestea se remarcă deschiderea în 1903 a cantinei „Masa Universitară”, precum și demersurile făcute în anul 1915 de către Centrul Studențesc cu scopul de creare a unui fond destinat construirii căminelor. Și înainte de această dată existau cămine, precum căminul „Spiru Haret”, destinat studentelor. Înființat în anul 1908 din inițiativa Clotildei Averescu, căminul avea o capacitate de 150 de locuri și practica taxe cuprinse între 250-2.000 lei/lună, în funcție de posibilitatea financiară a studentelor. Dotările căminului constau în săli de dușuri și băi, bibliotecă și săli de lectură, dormitoare, instalație radiofonică și grădină. Admiterea în cămin era condiționată de prezentarea diplomei de absolvire a liceului, a certificatului de bună purtare, a celui de sănătate și a certificatului de stare materială. Principalul criteriu de selecție îl constituia media de absolvire a liceului²³.

Tineretul universitar bucureștean a fost interesat de comunicarea propriilor preocupări, încă de la jumătatea secolului al XIX-lea, studenții înființându-și propriile publicații. Menționăm câteva dintre acestea, și anume: „Revista Asociației generale a studenților universitari români” care apare între 1903-1906 și abordează o tematică variată, de la evoluția problemei naționale la condițiile de trai și de studiu ale studenților; „Tribuna” – editată între 1903-1904,

---

²³ „Călăuza studentului. 1927-1928”, București, 1927, p. 74.

dovedindu-și utilitatea (deși a avut o existență efemeră), în paginile ei publicându-se programele de studii, informații referitoare la examene și cursurile care urmau a fi deschise; „Gazeta studenților” (1904-1906), care promovează cu perseverență ideea realizării unei organizații studențești unice; „Noua revistă universitară” (1905), unde este reflectată viața universitară și activitatea Uniunii studenților români; „Lumina” (1909), publicație ce milita pentru implicarea studenților în viața politică și protesta față de gesturile guvernanților (de exemplu, reprimarea răscoalei de la 1907); „Revista studențimii” (1912), îngrijită de Societatea generală a tuturor studenților români, care își dorea să devină revista reprezentativă a tinerilor care urmau cursurile superioare; „Viața studențească” (1914), organul de presă al Centrului studențesc din București, care sancționa interesul scăzut al politicienilor pentru învățământ și prezintă problemele studenților; „Cuvântul studențimii” (1913-1915); „Vremuri nouă” (1915-1916), publicație care analiza cu precădere evenimentele politico-militare ale momentului, insistând asupra cauzelor războiului mondial și pe apariția unui context extern favorabil unirii; „Fulgerul” (1915), revistă favorabilă înfăptuirii unității naționale²⁴.

Parcurgerea acestor publicații certifică preocuparea tinerilor în legătură cu aspectele care atingeau viața studențească, ei conștientizând problemele care frâneau evoluția învățământului superior, între altele fiind de menționat: insuficiența bazei materiale, lipsa aproape totală de cămine și chiar cantine studențești până la primul război mondial, numărul redus de burse și

taxele destul de mari. Deopotrivă, însă, din paginile revistelor indicate se desprinde și interesul constant manifestat de studenți pentru realitățile politice, sociale și economice ale timpului, ei urmărind îndeaproape evoluția evenimentelor interne ori internaționale și reacționând la deciziile clasei politice.

Pe măsură ce învățământul superior se dezvoltă și atrage un număr sporit de cursanți, apare în rândul acestora nevoia firească de a se organiza.

Primele au fost societățile înființate de studenții unor facultăți și aveau rolul de a reprezenta interesele profesionale și culturale ale instituțiilor respective. Este cazul unor societăți precum: Societatea studenților în medicină (1875), Societatea studenților în teologie (1887), Societatea istorică universitară (1893), Societatea studenților în drept (1895), Societatea studenților în științe (1898), Societatea studenților în litere și filosofie (1893), Societatea studenților de la farmacie (1904), Junimea studioasă medicală (1910), Societatea Sportul Studențesc (1916). În preajma Primului Război Mondial a apărut Asociația generală a studenților evrei, care organiza săptămânal ședințe artistice și literare.

Alte asociații, precum Unirea, apărută în 1879 din inițiativa studenților de la Facultatea de Litere și Filosofie, urmăreau, așa cum o indică și numele, să-i înglobeze pe toți studenții Universității.

Cea dintâi societate generală constituită la nivelul României de studenții bucureșteni în colaborare cu cei ieșeni a fost Asociația generală a studenților universitari din România (A.G.S.U.R.), ale cărei baze au fost puse în 1880. Din statutele asociației redăm următoarele:

---

²⁴ Maria Totu, Ioan Scurtu, Dumitru Smârcea et alii, *Din istoria studențimii române. Presa studențească (1851-1978)*, București, 1979, pp. 7-10.

„1. Studenții universităților din București și Iași, întruniți la Focșani, la 7 sept. 1880, constituie Asociația generală a studenților universitari din România.

2. Toți studenții universitari, precum și studenții școlilor superioare speciale pot face parte din această asociație. Școlile inferioare superioare vor fi primite în asociație numai prin delegații compuse din maxim 3 membri.

3. Scopul asociației este: a dezvolta și întreține spiritul de colegialitate și solidaritate între studenți, a discuta chestiuni privitoare la învățământ, la științe, la istoria și economia națională.

4. Mijloacele de acțiune sunt: a organiza în fiecare an un congres al studenților în care să se trateze numai chestiunile atingătoare de scopul asociației.

5. Locul în care se va întruni congresul se hotărăște cu un an înainte prin tragere la sorți dintre orașele situate pe linia ferată, excluzându-se acelea în care s-au ținut congresele precedente.

6. Congresul studenților va alege din sânul său 2 comisii de câte 9 membri fiecare: una pentru București și alta pentru Iași, reprezentând amândouă asociația generală și având ca misiune a organiza viitorul congres.

7. Fiecare membru al asociației plătește o cotizație de 50 bani pe lună casierului ales de comisiile respective.

8. Cine nu va fi achitat cotizația pe anul întreg, nu va putea lua parte la congres.

9. Lucrările congresului se vor publica într-un „Anuar”.

10. Orice student din străinătate ce întrunește condițiile stabilite prin aceste statute va putea deveni membru corespondent al asociației.

11. Statutele de față pot fi modificate prin majoritate de 2/3 din numărul membrilor congresului care vor fi prezenți”²⁵.

Cu ocazia apariției asociației, a fost compus și *Cântecul studenților români*:

„Studenți suntem cu toții, copii din Românie, /
Latini mult blânzi în pace, teribili în război;
Toți mândri d-a fi liberi, ca vântul în câmpie, /
Toți tineri, plini de zile, toți sprinteni și vioi!
Un nume, o idee, o țință ne unește, /
Noi nu cunoaștem castă, nici stavilă-n gândiri;
Nainte-ne chiar timpul, ce totul veștejește, /
Se-nclină și în față ne cată cu zâmbiri!
În studiu ni-e credința, deviza ni-e Unire, /
Ș-al României una, trai dulce și prosper:
Al nostru-i viitorul ș-a șării moștenire, /
Să fim uniți și liberi cât fi-va soare-n cer!”

Congresele A.G.S.U.R. au avut loc după cum urmează:

- 7-9 sept. 1880, la Focșani, cu participarea a 110 studenți;
- 6-9 sept. 1881, la Pitești (230 studenți);
- 5-8 sept. 1882, la Bacău (254 studenți);
- 7-10 sept. 1883, la Turnu Severin (259 studenți). Acum sunt prezenți și reprezentanți ai presei („L'Indépendance Roumaine”, „Gazette de Roumanie”, „Reforma”, „Deșteptarea”, „Cetățeanul”, „Poșta”, „Cultura”);
- 6-10 sept. 1884, la Galați (339 studenți);
- 6-11 sept. 1885, la Brăila (218 studenți);
- 1886, la Bârlad;
- 10-13 sept. 1887, la Craiova (68 participanți, numărul redus datorându-se faptului că guvernul a refuzat să le acorde studenților gratuitate pe tren, aceștia fiind obligați să achite contravaloarea билетelor);
- 5-8 sept. 1889, la Ploiești (159 studenți).

În anul 1892, cu ocazia congresului studențesc organizat la Roman, a luat ființă Asociația generală a studenților universitari români din țară și din provinciile subjurate.

²⁵ „Anuarul Asociațiunii Generale a Studenților Universitari din România”, București, 1882, pp. 20-21.

Universitatea și viața politică a României moderne

Profesorii Universității bucureștene au avut un loc de seamă în viața politică, mulți dintre ei deținând portofolii ministeriale. Este cazul, de pildă, la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice al următorilor universitari: Ion Strat (1866-1867), Gheorghe Costaforu (1871), Vasile Boerescu (1874, 1880), Titu Maiorescu (1874-1876, 1888-1889, 1890-1891), Alexandru Orăscu (1876), George Cantili (1878-1879), Vasile A. Urechia (1881-1882), Constantin Nacu (1888), Gheorghe Mârzescu (1869-1870, 1896-1897), Spiru Haret – primul român care a obținut doctoratul în matematică (1897-1899, 1901-1904, 1907-1910), Constantin I. Istrati (1900), Constantin C. Arion (1900).

Între aceștia, o activitate remarcabilă a desfășurat Spiru Haret, singurul ministru care a reușit să reformeze întregul sistem de învățământ ale cărui particularități le cunoștea foarte bine. Credincios crezului său („Căutăm a face ca învățământul nostru să devină un învățământ național, de vreme ce ne silim a-l face să se potrivească țării noastre, în loc de a ne mulțumi să-l luăm făcut gata, într-un timp și în niște condițiuni care nu mai sunt ale noastre”), Haret a reușit să înființeze 1.300 școli primare în comunele rurale, în vreme ce toți miniștrii Cultelor și Instrucțiunii Publice au deschis doar 1.500 școli. Mai mult, corpul didactic elementar s-a lărgit cu peste 2.300 de învățători, în timp ce în restul ministeriatelor se angajaseră circa 2.700. Succesul reformelor sale s-a tradus, între altele, în creșterea procentului persoanelor alfabetizate la 60% în comunele urbane și la 35% în cele rurale, conform statisticilor din anul 1909.

În afara calităților sale manageriale, nu trebuie neglijat faptul că Haret a avut și o activitate științifică meritorie, fiind preocupat de probleme complexe de astronomie, precum mișcarea Lunii, eclipsa de Soare, cercetarea meteoriților, petele de pe Jupiter.

Universitatea din București, prin profesorii care îi asigurau funcționarea, s-a implicat în evoluția politică a țării, luând atitudine față de evenimentele majore care s-au succedat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Astfel, după finalizarea războiului Crimeii și relaxarea situației politice zonale, nu puțini au fost universitarii care au sesizat apariția unei conjuncturi propice realizării unirii Principatelor Române. Este, în principal, cazul juriștilor Constantin Bosianu, Gheorghe Costaforu și Vasile Boerescu, fondatori ai Facultății de Drept, care au avut după Congresul de la Paris o activitate publicistică intensă. Conștienți de oportunitatea care se manifesta începând cu 1856, cei trei au desfășurat o campanie unionistă perseverentă prin intermediul ziarelor înființate („România”, „Secolul”), a broșurilor sau a lucrărilor cu conținut unionist pe care le-au semnat. Spre exemplificare, menționăm titlurile câtorva dintre materialele întocmite de aceștia, și anume: *Mémoire sur la question politique et économique de la Moldo-Valachie, La Roumanie après le Traité de Paris du 30 mars 1856* (1856, Vasile Boerescu), *Națiunea și privilegiații, Ocaziunile zilei* (articole semnate de Gheorghe Costaforu în 1857 și apărute în „Secolul”), *Tante molis erat romanam condere gentem (Atât de greu era de a întemeia poporul român)* – articol aparținând lui Constantin Bosianu unde era lansat apelul: „Români, suntem toți născuți

din aceeași mamă, toți deopotrivă avem trebuință de a avea o patrie, toți, prin urmare, trebuie să fim uniți în binele și fericirea acestei patrii”²⁶. Vasile Boerescu, revenit de la Paris în toamna 1857, s-a alăturat altor intelectuali unioniști, editând ziarul de propagandă unionistă „Naționalul”.

Credincios scopului formulat în primul număr al publicației - „organul nostru va căuta, dimpreună cu ceilalți confrăți ai săi, a lumina și a prepara opiniunea publică asupra celor mai însemnate cestiuni ale zilei” - Boerescu, de-a lungul mai multor articole apărute în toamna 1858, a explicat publicului cititor conținutul Convenției de la Paris, arătând că titlul de Principatele Unite menționat în textul Convenției semnifica o „semi-unire”, „o unire reală până la un punct, însă nu completă, ci începută”. De altfel, specialistul în drept internațional a fost acela care a detectat impreciziile textului Convenției din 1858 și a lansat ideea că înfăptuirea unirii depline depindea doar de români.

Implicarea în susținerea unirii depășește cadrul opiniilor găzduite în paginile publicațiilor favorabile formării statului român modern. Astfel, în martie 1857, când se organizează Comitetul Central al Unirii din Țara Românească sub conducerea lui A.C. Crețulescu, între membri figurau și Gheorghe Costaforu și C. Bosianu. În timpul campaniei pentru alegerea membrilor Adunărilor electivă, cei trei juriști au contribuit prin presă, dar și de la înălțimea tribunei unde pledau, la derularea în bune condiții a scrutinului. Costaforu, de altfel, a fost ales în Comitetul Electoral din București, iar colegii săi deja amintiți de la Facultatea

de Drept au susținut la Tribunalul Ilfov persoanele care prezentau reclamații electorale. Încheierea alegerilor a însemnat desemnarea lui Boerescu ca membru în Adunarea Electivă a Țării Românești, calitate în care a propus candidatura lui Cuza ca soluție pentru a depăși impasul existent din cauza multitudinii de candidaturi la domnie. În „Naționalul” este redată intervenția lui Vasile Boerescu în termenii: „Toți suntem de acord să ne unim asupra principiului unirii, care a fost proclamat chiar în această Cameră cu prilejul Divanul ad-hoc. Dar a ne uni asupra principiului unirii este a ne uni și asupra persoanei care reprezintă acest principiu. Astă persoană este Alexandru I. Cuza, domnul Moldovei. Să ne unim asupra acestui nume și posteritatea ne va binecuvânta, țara ne va întinde mâinile și conștiința noastră va fi împăcată, că ne-am îndeplinit o datorie sfântă”. Odată înfăptuită unirea în persoana lui Cuza, juriștii au salutat-o cu emoție, Boerescu publicând articolul *Alesul românilor* în ziarul pe care îl edita.

Aportul universitarilor la evoluția vieții politice nu s-a oprit aici, ei probându-și priceperea în calitate de miniștri, așa cum au făcut-o, chiar în primii ani după unire, Vasile Boerescu, ministru al Justiției (mai-iulie 1860) și Gheorghe Costaforu, ca ministru al Internelor (iulie 1859 - aprilie 1860).

Universitarii și-au continuat prezența în sfera publică și după încetarea domniei lui Cuza și instalarea în fruntea statului român a principelui străin, fiind în 1866 membri ai Adunării Constituante și participând efectiv la discuțiile purtate pe marginea proiectului de constituție. Este cazul profesorilor de

---

²⁶ „Românul”, an I, 1857, nr. 1 din 12 august, p. 1.

orientare conservator-moderată Vasile Boerescu, Gheorghe Costaforu, Constantin Boerescu, Aristide Pascal, sau al adepților ideilor liberale, Petre Cernătescu și A. T. Laurian. Aspectele în privința cărora profesorii din învățământul superior bucureștean s-au exprimat, au fost drepturile și libertățile fundamentale, structura Parlamentului, sistemul electoral, procedura de votare a bugetului, opiniile lor, formulate pe baza unei solide pregătiri profesionale, contribuind la îmbunătățirea textului constituțional și al legii electorale.

În intervalul 1871-1876 se înregistrează intensificarea participării profesorilor din învățământul superior la dezbaterile legislative. Cele mai însemnate contribuții ale acestor parlamentari au constat în modificarea unor articole din Codul civil și Codul penal, modificarea Legii instrucțiunii publice din 1864, discutarea unor chestiuni de politică externă. De pildă, juristul Vasile Boerescu s-a declarat adept al obținerii independenței pe cale diplomatică. Și în anii următori universitarii au luat parte la dezbaterile parlamentare legate de probleme importante care vizau reformarea agriculturii și a învățământului, dezvoltarea industriei etc.

În ultimele decenii ale veacului al XIX-lea se constată o dublare a numărului universitarilor bucureșteni parlamentari, cei mai mulți provenind de la Facultatea de Drept. Deși mai timid, sunt reprezentate în Parlament și facultățile de Medicină, Științe, Filosofie și Litere. Aproape fără excepție, profesorii care se regăsesc pe banca parlamentară sunt posesori ai titlului de doctor, obținut, pentru majoritatea dintre ei, la Paris. Se abat de la această „regulă” Titu Maiorescu, Alexandru Orăscu, Constantin Dimitrescu-Iași, care și-au definitivat studiile în Germania, sau Alexandru Vericeanu și

Valerian Urseanu, care și-au susținut doctoratul în Italia. La finele primului deceniu al secolului al XX-lea, în Parlament, universitarii bucureșteni dețin 10% din totalitatea locurilor.

În privința orientării politice, se poate aprecia că cei mai mulți parlamentari care figurează în corpul profesoral al Universității din București sunt liberali, dar nici de această dată excepțiile nu lipsesc. Fără a avea pretenția de a le epuiza, indicăm numele câtorva profesori care au avut opțiuni politice diferite. Este vorba despre Titu Maiorescu, care în 1891 pune bazele Partidului Constituțional sau despre Nicolae Iorga, care domină cu personalitatea sa Partidul Naționalist Democrat, apărut în 1910. Nu putem închide seria profesorilor care au îmbrățișat altă ideologie decât cea liberală fără a aminti că la apariția, în 1908, a Partidului Conservator Democrat fondat de Take Ionescu, au intrat în rândurile formațiunii politice profesorii Nicolae Basilescu, Constantin G. Dissescu, Constantin I. Istrati, Paul Negulescu, Ermil Pangrati, Nicolae Titulescu și Constantin Rădulescu-Motru.

Nu este lipsit de interes faptul că universitarii au luat atitudine în legătură cu evoluția politică internă, între 1884-1888 Titu Maiorescu, Constantin C. Arion sau Constantin Boerescu regăsindu-se printre cei care formau Opoziția Unită, alianță ce îi concentra pe nemulțumiții de îndelungata prezență a liberalilor la guvernare.

Un episod care se impune a fi menționat îl constituie și campania naționalistă organizată de Iorga în 1906, culminând cu acțiunea din 13 martie. Astfel, profitând de un val de francofobie în rândul populației urbane tinere, Iorga a boicotat Teatrul Național, unde se punea în scenă o piesă în întregime în limba franceză. Situația degenează,

liniștea publică este perturbată căci tinerii nu se opresc la intonarea imnului *Deșteaptă-te, române!*, ci răstoarnă tramvaiele și dislocă pietre din pavaj, pe care le folosesc contra jandarmilor. Incidentul se înscrie pe linia izolaționismului cultural promovat de istoric și contribuie la creșterea popularității sale, găsim susținători în rândul mai multor oameni de cultură (Sadoveanu, Coșbuc, Șt. O. Iosif, Eugen Lovinescu, Aurel C. Popovici scriu un manifest de aprobare, intitulat *Chemare*).

Un alt eveniment major care a determinat reacția universitarilor l-a reprezentat Primul Război Mondial. Universitarii și-au exprimat opțiunea de intervenție a României în conflict de partea Antantei încă din 5 septembrie 1914, printr-un memoriu trimis regelui și prim-ministrului.

În condițiile în care aceasta a fost și atitudinea adoptată oficial la capătul celor doi ani de neutralitate, se poate aprecia că universitarii au evaluat corect situația internațională. Debutul României în Primul Război Mondial a condus la schimbări substanțiale în activitatea Universității din București. Astfel, în fruntea Universității s-a produs, în august 1916, o rocadă din cauza mobilizării rectorului I. Athanasiu. Înlocuitorul era decanul Facultății de Litere și Filosofie, Ioan Bogdan, care deținea concomitent și funcția de prorector. Deși situația era dificilă, principala preocupare a universitarilor aflați la București a fost continuarea activității didactice. În vederea atingerii acestui obiectiv, I. Bogdan a convocat, la 15 noiembrie 1916, Senatul universitar, din care făceau parte Gheorghe Țițeica, D. Evolceanu, I. Mihăilescu, Dragomir Demetrescu. Senatul a decis ținerea pe mai departe a cursurilor și numirea la facultățile lipsite de decan a câte unui prodecan dintre cei mai vechi profesori ai instituțiilor respective, prin aceste măsuri

încercându-se menținerea unei relative normalități în Universitate. Totuși, din data de 23 noiembrie/6 decembrie 1916, când Capitala a fost ocupată de trupele germane, situația s-a deteriorat rapid. Localul Universității a devenit chiar din a doua zi ținta autorităților ocupante, nerăbdătoare să stabilească aici Cartierul Statului Major al armatei. În pofida demersurilor repetate ale prorectorului pe lângă Prefectura poliției, cursurile au fost suspendate la 7 decembrie, iar Universitatea închisă. Profesorii, deloc dispuși să se conformeze și sperând că vor obține autorizația de reluare a activității, s-au întrunit în Consiliu profesoral la 8 decembrie 1916, hotărând ca, din pricina descompletării corpului didactic, un profesor să predea cursuri la mai multe discipline, iar șefii de lucrări să-i suplinească pe profesorii plecați.

Dorința de a păstra funcționalitatea Universității s-a lovit de unele neajunsuri. De exemplu, din cauza mobilizării sau a retragerii în Moldova, corpul didactic al Universității a fost dramatic limitat, circa 2/3 din catedre rămânând vacante. Mai concret, la Facultatea de Științe din 20 de profesori rămân în Bucureștiul ocupat cinci, la Facultatea de Drept din 12 profesori rămân doi, la Facultatea de Litere, din 18 cadre didactice rămân 10, la Facultatea de Medicină din 29 de profesori rămân 11, iar la Facultatea de Teologie din opt rămân patru. Din aceleași motive a scăzut și numărul studenților, astfel încât, dacă în anul universitar 1915-1916 erau înscriși 4.380 studenți, în anul 1916-1917 cifra lor ajunge la 2.701.

În pofida acestei evidențe descurajante, încercarea de redeschidere a Universității a fost constantă, materializată însă abia peste un an din cauza „lipsei de încredere în corpul profesoral și studentesc”. Nu puțini

au fost profesorii care, considerați periculoși, au fost arestați și persecutați, sau cei cărora li s-a stabilit domiciliu forțat, de exemplu, Ștefan și Mina Minovici, Constantin Rădulescu-Motru. Alții s-au implicat în conservarea zestrei culturale. Este cazul lui D. Onciul, care a avut un rol important în apărarea patrimoniului arhivistic al Academiei și a îndemnat la rezistență și la încredere în victorie. Sunt elocvente cuvintele sale: „În trecutul nostru țara și neamul au fost adeseori supuse la grele încercări și la mari jertfe. Dar cu toate răstriștele vremilor, dezvoltarea noastră istorică în statul național a mers mereu înainte... Să avem deci credință tare în steaua noastră!... Binele și mărirea statului mai înainte de toate, mai presus de toate”²⁷.

Principalul aspect care a preocupat conducerea Universității în perioada suspendării cursurilor a fost evitarea mutării în local a ofițerilor germani. Pentru aceasta s-a încercat conservarea bibliotecii, a laboratoarelor și a Muzeului național de antichități, sarcină dificilă din pricina jafului la care se dedau ocupanții. Cu greutate s-a reușit, în condițiile în care în aprilie 1917 în Universitate se instalase departamentul IV al Statului Major al armatei germane, păstrarea sălilor secreta-riatelor și celei a Rectoratului, unde s-au depozitat părți din arhiva Universității. Părăsirea după câteva luni a localului de către ofițeri a provocat pierderi consistente în zestrea materială a instituției, scaune, mese, birouri, covoare fiind luate abuziv de ocupanți. Apărea, așadar, o nouă piedică în redeschiderea cursurilor, piedică pe care Ioan Bogdan a căutat să o înlăture solicitând o subvenție în valoare de 3.000 de lei de la Casa Școalelor, în vederea reparării clădirii și a completării mobilierului.

Așa cum aminteam, perseverența istoricului Ioan Bogdan a dat roade, la 3 decembrie 1917 reluându-se cursurile la Facultatea de Medicină. Izbânda avea o explicație: personalul medical al armatei germane suferise pierderi, apărând necesitatea de noi cadre medicale care să asigure asistența medicală a ocupanților. Indiferent de motiv, precedentul se crease și reînceperea activității în Universitate devenise o certitudine, în martie 1918 facultățile de Litere și Filosofie, Științe și Teologie redeschizându-se. O situație specială exista la Facultatea de Drept, unde dintre cei 20 de profesori, 12 conferențieri și docenți, se mai afla în București un singur profesor titular, Constantin C. Arion, care îndeplinea și funcția de prodecan al instituției.

Chiar dacă cursurile au fost reluate, condițiile de studiu se dovedeau nesatisfăcătoare, lipsa cadrelor didactice fiind completată de inaccesibilitatea bibliotecii, al cărei personal era mobilizat.

Mai mult, anul de studiu s-a redus la un semestru, cel de vară, pentru a nu fi prejudiciați studenții. La 4 iunie 1918, Senatul universitar decidea că cele trei luni de cursuri pot fi asimilate unui an întreg, cu precizarea că aceasta era o măsură excepțională.

Punctarea implicării universitarilor în evoluția evenimentelor care au afectat România în a doua parte a modernității ar fi incompletă fără precizarea demersurilor profesorilor care au susținut înfăptuirea Unirii. Cadrele didactice refugiate, împreună cu cele ieșene, au fondat Asociația profesorilor universitari din România, cu rol determinant în constituirea unei delegații care a promovat cauza românilor în străinătate. Asociația,

---

²⁷ Ștefan Ștefănescu, *Mari istorici și ideea de unitate națională: Dimitrie Onciul*, în „Analele Universității Spiru Haret”, seria Istorie, an 1999, nr. 2, p. 17.

înființată la 3 aprilie 1917, își fixase ca obiective: „să strângă legăturile de colegialitate între cadrele didactice superioare, să studieze și să înainteze soluții în problematica învățământului general și a celui universitar în special, să contribuie la dezvoltarea tuturor științelor, să se preocupe de îndrumarea învățământului superior al științelor aplicate, să cultive sentimentul național în rândurile tinerimii universitare, să apere interesele și prestigiul universităților din România, să orienteze cercetările științifice spre domeniile interesului socio-economic”.

Între profesorii refugiați în Moldova sau în afara țării, mai ales la Paris, merită a fi menționați câțiva dintre aceia care au activat în sensul sprijinirii obiectivului național. Este cazul mediciniștilor Ioan Cantacuzino, Thoma Ionescu, Constantin Angelescu, Gheorghe Marinescu, Athanasie Demosthene, al profesorilor de la Facultatea de Științe din București - Constantin Istrati, Ermil Pangrati, Nicolae Coculescu, al profesorilor de la Facultatea de Litere - Simion Mândrescu, George Murnu, Charles Drouhet, G. Aslan sau al juriștilor Toma Stelian, George G. Mironescu, Emil Djuvara, Nicolae N. Basilescu, Constantin Dissescu, Istrate Micescu, Constantin Sipsom, Em. Antonescu și Dumitru Negulescu.

Aportul lor a fost important, Nicolae Titulescu, de pildă, participând ca prim delegat al României la Conferința de pace de la Paris. Alții, luând legătura cu profesori și politicieni din Franța, Anglia, S.U.A., au contribuit la explicarea dezideratelor românești și la conturarea unui curent de opinie favorabil.

Cea mai importantă misiune a fost întâlnirea produsă la 27 octombrie 1917 între președintele Franței, Raymond Poincaré, și o delegație de universitari români.

În străinătate universitarii s-au organizat în comitete (de exemplu, în ianuarie 1918 a apărut comitetul franco-român, care a discutat cu președintele Senatului francez și cu prim-ministrul G. Clemenceau; Comitetul Pro-Romeni de la Roma) ori ligi (Liga Națională Română, apărută la 5 iulie 1918 în S.U.A.) și asociații (Asociația pentru ajutor de război din S.U.A., prezidată de Paul Negulescu; Societatea anglo-română, organizată în 1917 la Londra). Universitarii români au ținut conferințe la Paris, Marsilia, Nantes, Le Havre sau cursuri la instituții prestigioase de învățământ (École des hautes études sociales din Paris).

Activitatea prounionistă a profesorilor superiori a fost completată de apariții în gazetele occidentale și de publicarea unor studii/lucrări între care amintim câteva, și anume: *Histoire des relations entre la France et les roumains, Pages roumaines* (Nicolae Iorga), *La Roumanie dans la guerre et dans la paix* (Nicolae Basilescu), *Aperçus sur la question roumaine* (George G. Mironescu), *România și războiul mondial* (Simion Mândrescu)²⁸.

Datorită rolului avut în susținerea egalității sociale, politice și naționale, dar și a limbii și culturii naționale, se impun câteva precizări legate de Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor, organizație care milita pentru egalitate socială, politică și națională dar și pentru limba și cultura română, și care a luat ființă la 15 septembrie 1890, din inițiativa unor studenți și

---

²⁸ Silvia Ioanid, *Contribuția universităților din București și Iași la unirea Transilvaniei cu România*, în „Analele Universității București. Istorie”, an XVIII (1969), 1963, pp. 56-58.

personalități culturale care s-au întrunit la Universitatea din București. Pentru atingerea obiectivelor menționate se recurgea, potrivit statutelor, la înființarea de săli de lectură și biblioteci, tipărirea de cărți în ediții populare, sprijinirea publicațiilor care ar susține obiectivele organizației, conferințe și întruniri publice, sărbătorirea datelor semnificative pentru trecutul poporului român, organizarea de congrese anuale pentru membrii societății, formarea unui fond de sprijin prin cotizații, donații. Succesul societății a determinat deschiderea mai multor secții la Ploiești, Craiova, Galați, Turnu Severin, Pitești, Târgoviște, Giurgiu, Brăila, Focșani, Bârlad, Buzău, Turnu Măgurele. Totodată, se întemeiază secții în afara granițelor la Paris, Anvers, Berlin. Liga a desfășurat o bogată activitate politică pentru întărirea unității naționale și a emis primul *Apel pentru apărarea drepturilor românilor* la data de 24 ianuarie 1891. Din 1914 devine Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor. Începutul Primului Război Mondial îi obligă pe membrii Ligii să își precizeze poziția față de evenimente, așa încât aceștia se exprimă public pentru participare, argumentată după cum urmează: „Trista experiență a dovedit că unitatea culturală, fără unitate politică, nu are nicio cheazășie. Pentru păstrarea unității culturale, ni se impune unitatea politică”. În vederea promovării propriilor obiective, organizația s-a servit de publicații precum: „Liga Culturală”, „Calendarul Ligii”, „Liga Română”, „Revista Ligii Culturale”, „Buletinul Ligii Culturale” etc. Președinții Ligii până la Primul Război Mondial au fost: Alexandru Hristea Orăscu (1890-1892), Grigore Brătianu (1892-1893), Vasile A. Urechia (1893-1897), Mihai Vlădescu (1897-1903), Petru Grădișteanu

(1903-1908), Sava Șomănescu (1908-1910), Virgil Arion (1910-1914), Vasile Lucaciu (1914-1918).

Pentru a întregi tabloul implicării universitarilor bucureșteni în evenimentele importante ale epocii moderne, menționăm că nici studenții Capitalei nu au rămas pasivi în momentele determinante pentru țară. De pildă, ei manifestă un interes constant pentru derularea Războiului de Independență, la care doresc să ia parte. În acest sens, la începutul anului 1877, studenții au solicitat ministrului de Război ca instructori militari desemnați de acesta să-i pregătească pentru eventualitatea în care „drepturile țării ar avea trebuință de a fi apărate cu arma”. În continuarea cererii, studenții de la facultățile de Medicină și Drept, mai ales, au început pregătirea militară, formând un batalion de vânători.

Odată început conflictul, tinerii de la Universitatea din București s-au înscris ca voluntari. Disponibilitatea și curajul lor nu au trecut neobservate, astfel încât în primăvara lui 1877 generalul doctor Carol Davila, șef al Serviciului sanitar al armatei, le-a propus studenților mediciști să se înscrie ca voluntari pe ambulanțe, completând efectivele insuficiente de medici. Rezultatul a constat în participarea a 14 tineri de la Facultatea de Medicină la luptele de la Plevna, Grivița și Vidin, tineri care la finalizarea războiului au fost răsplătiți pentru prestația lor cu gradul de sergent. Pentru merite deosebite, unii dintre ei (Constantin I.Istrati și Gheorghe Sabin) au fost decorați cu *Virtutea militară de argint*. Nu trebuie omis că și în rândul tinerilor care s-au alăturat ca voluntari armatei s-au înregistrat victime, mai mulți murind de tifos.

Proclamarea independenței a constituit un moment în care conectarea tinerilor la realitățile epocii a fost evidentă, aceștia, entuziasmați, organizând adevărate manifestații pentru accentuarea semnificației istorice. A doua zi, pe 10 mai 1877, sute de studenți purtând torțe aprinse și steagul Universității s-au îndreptat spre Palatul domnesc, acompaniați de muzica militară și de mii de spectatori. Împreună l-au felicitat pe Carol I și au intonat imnul național, scenă repetată la casa prim-ministrului I.C. Brătianu și a celui de Externe, M. Kogălniceanu. Ecouri ale acțiunii studenților s-au păstrat în paginile ziarelor „Românul” ori „Telegraful”, care redau în culori vii atmosfera acelei zile²⁹.

În perioada neutralității, studenții bucureșteni au pledat în cadrul congreselor de la Galați (1915) și București (1916) pentru participarea României la război de partea Antantei și pentru includerea tuturor provinciilor locuite de conaționali între granițele statului român.

În toamna lui 1918, la București, a apărut o organizație patriotică, Garda civică, în componența căreia se găseau și studenți motivați să-și impulsioneze colegii în sensul participării la luptă. Perioada ocupației germane a însemnat dezorganizarea activității Universității din București, fapt care a afectat tinerii înmatriculați la diferite facultăți. Pe de o parte cursurile au fost suspendate, pe de alta mai mulți studenți au fost mobilizați, ceea ce le-a compromis parcursul școlar. Oficialii Universității au găsit o soluție pentru această situație, echivalând cele trei luni de cursuri ținute în 1918 cu un an universitar complet. Și studenții mobilizați care pierduseră doi ani de studiu au cerut ca statutul lor particular din timpul războiului să fie menționat pe diplomele de licență, pentru a beneficia de o oarecare înlesnire la încadrare comparativ cu colegii care, rămași acasă, avuseseră posibilitatea de a se pregăti în alte condiții.

Concluzii

Universitatea din București în intervalul 1864-1918 a stat sub semnul strădaniilor organizatorice, fapt probat de repetatele regulamente elaborate la nivelul fiecărei facultăți și de multiplele modificări aduse legislației privind învățământul superior. Tendința de evoluție a acestei trepte de

învățământ este evidentă și se reflectă în diversificarea structurii Universității, în lărgirea ofertei educaționale, observabilă din analizarea programelor de studiu, în configurarea mediului propice cercetării prin amenajarea de biblioteci, laboratoare, institute.

---

²⁹ Ilie Șendrulescu, *Atitudinea studenților Universității din București față de războiul de independență din 1877-1878*, în „Analele Universității București. Istorie”, an XVI, 1967, pp. 76, 78-79.

Debutul a fost tributar restricțiilor bugetare, dotărilor insuficiente, spațiilor impropii, personalului didactic aflat uneori la granița dintre diletantism și profesionalism, dar aceste dificultăți au fost depășite treptat. Soluțiile au constat într-o mai bună administrare a acestui sector al învățământului, în procurarea mijloacelor didactice necesare și perfecționarea cadrelor universitare. Spre centrele universitare apusene se îndreaptă toți aceia care doreau să dea pregătirii dobândite în țară un plus de valoare, fapt demonstrat de bune referințe care au însoțit stagiile de studii ale multora. Calitatea științifică a profesorilor care au activat în centrul universitar bucureștean a fost recunoscută de înalte foruri de cultură europeană, de colaborările profesionale cu savanți occidentali, de invitațiile de participare la congrese și conferințe internaționale.

Și în privința localului destinat Universității progresele s-au făcut simțite, fie printr-o mai bună gestionare a spațiului existent, fie prin alocarea de noi clădiri pentru activitățile didactice superioare.

Progrese s-au înregistrat și în privința numărului de studenți, la aceasta contribuind și legea asupra învățământului secundar și superior a lui Haret care, simplificând examenul de absolvire a liceului, a permis mai multor tineri să-și continue instruirea. Pentru intervalul anunțat, o noutate o constituie pătrunderea la nivelul acestei trepte a învățământului a fetelor, aspect aflat în concordanță cu schimbările de mentalitate din societatea românească.

Departate de a rămâne cantonați în sfera preocupărilor intelectuale, profesorii universitari din București au urmărit cu interes și au luat parte la evenimentele socio-politice care au marcat perioada, transformându-se, nu o dată, în vectori de opinie. Este de semnalat, pe această linie, implicarea universitarilor în materializarea programului reformator din vremea domniei lui Alexandru Ioan Cuza și a lui Carol I, în susținerea intereselor țării de-a lungul Războiului de Independență sau în pledarea cauzei românilor în vremea primei conflagrații mondiale.

